

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ผู้วิจัยได้เสนอ หลักการและแนวคิดที่รวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ มาเสนอตามลำดับดังนี้

1. การฝึกสอน
2. การนิเทศการฝึกสอน
3. บทบาทหน้าที่ของอาจารย์พี่เลี้ยง
4. คุณลักษณะของอาจารย์พี่เลี้ยง
5. เทคนิคการนิเทศการฝึกสอน

การฝึกสอน (ประสบการณ์วิชาชีพภาคปฏิบัติ)

การฝึกสอน หมายถึง การศึกษาภาคปฏิบัติของนักศึกษาครู โดยมีจุดมุ่งหมายให้นักศึกษาค้นคว้าความรู้ภาคทฤษฎีไปใช้ในภาคปฏิบัติ เพื่อศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงและฝึกทักษะต่าง ๆ เป็นการเสริมสร้างสมรรถภาพในการเป็นครูในอนาคต

การฝึกสอนเกิดจากแนวคิดที่จะทำให้ทฤษฎีทางวิชาชีพครูกับการปฏิบัติจริงเป็นสิ่งที่ควบคู่กันไป จัดเป็นกิจกรรมขั้นสุดท้ายที่จะทำให้โอกาสแก่นักศึกษาฝึกสอนในการพัฒนาวิเคราะห์ และปรับปรุงตนเอง ทั้งในฐานะที่เป็นครูและที่คือนักศึกษา เป็นโอกาสที่จะส่งเสริมให้นักศึกษาค้นพบจุดอ่อน จุดเด่นในการเป็นครูของตน¹

¹Harold P. Adam and Frank J. Dickey, Basic Principles of Student Teaching, (New Jersey : American Book Co., 1965), pp. 5 - 6.

สาโรช บัวศรี กล่าวว่า การฝึกสอนเป็นการเข้าห้องปฏิบัติการทาง
ประสบการณ์ โดยนักศึกษาจะได้เข้าไปฝึกสอนสิ่งที่ตนได้ศึกษาไปจากภาคทฤษฎีและได้
เรียนรู้ถึงภารกิจของครูอย่างแท้จริง¹

เจ็ญ วีระฉายา กล่าวว่า การฝึกสอนเราเรียกเสียใหม่ว่า "ประสบการณ์
วิชาชีพภาคปฏิบัติ" ทั้งนี้เพราะว่า การฝึกสอนนั้นไม่ใช่เพียงแต่การฝึกหัดสอน แต่เป็น
การฝึกงานครูทุกอย่างที่ครูพึงปฏิบัติ²

เกล เอ็ม. อินโลว์ (Gail M. Inlow) ได้เสนอความคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้
ว่า การฝึกสอนนั้นไม่เพียงแต่อำนวยความสะดวกโดยตรงแก่นักศึกษาฝึกสอนเพียงอย่างเดียว
หากยังเป็นสิ่งที่จะวัดคุณภาพของโครงการฝึกหัดครูอีกด้วย เพราะการฝึกสอนเป็นการ
ประเมินผลรวมยอดทั้งหมดของการฝึกหัดครู³

ละเมียด ลิมอักษร ได้ให้ทัศนะว่า การฝึกสอนจะกระทำได้เร็วเป็นผลดีได้
เพียงโดยอ้อมขึ้นอยู่กับครูผู้นิเทศการสอนของโรงเรียนฝึกหัดครู และโรงเรียนฝึกสอน ตัว
นักเรียนฝึกสอนเอง ตลอดจนวิธีการที่โรงเรียนฝึกหัดครูและโรงเรียนฝึกสอนจัดขึ้นสำหรับ
นักเรียนฝึกสอน⁴

¹เจ็ญ วีระฉายา, การฝึกสอนและการนิเทศการสอน ภาควิชาหลักสูตรและ
การสอน คณะครุศาสตร์ วิทยาลัยครูอุดรดิตต์, (ม.ป.ป.,ม.ป.พ.) หน้า 5.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 6.

³Gail M. Inlow, Maturing in High School Teaching, (New York:
Prentice-Hall, 1956), p. 43.

⁴ละเมียด ลิมอักษร, "การฝึกสอน," ศูนย์ศึกษา 5(พฤษภาคม 2501):12.

การฝึกสอนเป็นกุญแจสำคัญในโครงการฝึกหัดครูทั้งในระดับประถมและมัธยม นักศึกษาจะเข้าใจและมีความรู้ ความเชี่ยวชาญในอาชีพของตนไม่ได้ ถ้าปราศจากการฝึกสอน ซึ่งอยู่ภายใต้การแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ มีผู้กล่าวว่า "การฝึกสอนเป็นรายวิชาที่มีค่ามากที่สุดเท่าที่เรียนมา" ¹ จอห์น ยู. ไมเคิลิส และพอล อาร์. กริม (John U. Michaelis and Paul R. Grim) ได้กล่าวถึง ประโยชน์ของการฝึกสอนว่า การฝึกสอนจะช่วยให้นักศึกษาฝึกหัดครู ได้เรียนรู้ถึงหน้าที่ของโรงเรียน สภาพห้องเรียน ตลอดจนปัญหาต่าง ๆ ในโรงเรียนเป็นการสะสมประสบการณ์ที่เปรียบเสมือนการสะสมเงินไว้ในธนาคาร เพื่อจะได้นำไปใช้ได้อย่างดีเมื่อออกไปประกอบอาชีพจริง ²

จากข้อเขียนของ อ็อตโต เจ. ชิปล่า (Otto J. Shipla) เขาได้สรุปวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้นักศึกษาได้ประสานความรู้ภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ
2. เพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสทดลองการสอนภายใต้การนิเทศ.
3. เพื่อให้นักศึกษาได้ใช้ชีวิตอยู่ในห้องเรียนและโรงเรียนจริง ๆ ค้นเคยกับบรรยากาศ เข้าใจหน้าที่ของตน ค้นเคยกับนักเรียน ศึกษาและใช้วัสดุจากแหล่งต่าง ๆ มีความรู้เกี่ยวกับโรงเรียนและชุมชนที่ทำการฝึกสอน

¹Thomas J. Brown, Guiding a Student Teacher, (New York: Harper and Row, Publishers, 1968), p. 7.

²John U. Michaelis and Paul R. Grim, The Student Teacher in the Elementary School, (New York : Prentice Hall, 1953), p.1.

4. เพื่อให้นักศึกษาประเมินตัวเองว่า มีความเหมาะสมในการเป็นครูหรือไม่ เพียงใด ซึ่งอาจประเมินได้จาก บุคลิกภาพ ความรักเด็ก ความเข้าใจงาน ความเข้าใจความต้องการของเด็ก ความภูมิใจในอาชีพ ความตั้งใจจะส่งเสริมอาชีพให้ก้าวหน้าเป็นที่ยกย่องนับถือของบุคคลทั่วไป นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้นักศึกษาฝึกสอน สร้างบุคลิกภาพที่ดีให้กับตนเอง¹

คไวท เค. เคอติส และ ลีโอนาร์ด โอ. แอนดรูส์ (Dwight K. Curtis and Leonard O. Andrews) สรุปไว้ว่า การฝึกสอนเป็นช่วงระยะเวลาที่นักศึกษาฝึกสอนได้รับการแนะนำในการเรียนรู้เกี่ยวกับหน้าที่ต่าง ๆ ของครู และในทัศนะของนักศึกษาฝึกสอนเอง ก็มีความเห็นว่า การฝึกสอนมีความสำคัญ 2 ประการคือ เป็นประสบการณ์ที่แท้จริงและเป็นภาคปฏิบัติประการหนึ่ง และการประสบความสำเร็จในการฝึกสอนก็เหมือนกับเป็นความสำเร็จในการปฏิบัติงานด้วย อีกประการหนึ่ง²

แซม พี. วิกกินส์ (Sam P. Wiggins) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการฝึกสอนว่า มีอยู่ 2 ประการ คือ

1. เพื่อช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนเกิดทักษะ และเป็นครูที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดย อาจารย์พี่เลี้ยงช่วยนักศึกษาฝึกสอนให้น้อยลง เพื่อให้นักศึกษาฝึกสอนเตรียมพร้อมที่จะรับผิดชอบชั้นเรียนของตน

¹ ออคโต เจ. ชิปล่า, "ความมุ่งหมายของการฝึกสอน," แปลและเรียบเรียงโดย ชุศรี สุวรรณโชติ ใน โครงการปรับปรุงการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญวิทยการพิมพ์, 2521), หน้า 1 - 2.

² Dwight K. Curtis and Leonard O. Andrews, Guiding Your Student Teacher, (Englewood Cliffs, N.J. Prentice-Hall, 1962), p. 18.

2. เพื่อเป็นการเตรียมครูให้ตระหนักถึงงานสอน และเป็นการสำรวจว่าตนเองต้องการประกอบอาชีพครูหรือไม่ เพื่อนักศึกษาที่ยังไม่มั่นใจจะเป็นครูก็จะได้พยายามทำให้อีกทีหนึ่ง¹

เกลียวพันธ์ ขจรณกุลกิตติ ได้ให้ความเห็นว่า การฝึกสอนเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญเป็นอย่างยิ่งในการศึกษาวิชาชีพครู เพื่อให้โครงการฝึกสอนเป็นกรณีวัดความสำเร็จในการปฏิบัติการสอนแล้ว ระบบของการจัดดำเนินการฝึกสอน จึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องกำหนดการดำเนินการให้รัดกุม และมีประสิทธิภาพ โดยจัดให้อยู่บนพื้นฐานเบื้องต้น 4 ประการ คือ

ประการแรก การวางแผนการฝึกสอนจะต้องให้สอดคล้องกับการฝึกหัดครูของประเทศ

ประการที่สอง โครงการฝึกสอนที่ดีจะต้องมีการเตรียมนักศึกษาครูให้พร้อมก่อนออกฝึกสอน ทั้งในด้านเจตคติ ต่อวิชาชีพ ความสามารถในวิทยาการและการปฏิบัติด้านการสอน

ประการที่สาม โครงการฝึกสอนที่ดีจะต้องสัมพันธ์กับสภาพพื้นฐานของสังคมไทยที่เป็นชนบทเป็นส่วนใหญ่

ประการที่สี่ โครงการฝึกสอนที่ดีจะต้องมีแผนการนิเทศที่ดี²

¹Sam P. Wiggins, "Why Student Teaching?," The Student Teacher in Action, (Boston : Allyn and Bacon, 1957), pp. 4 - 5.

²เกลียวพันธ์ ขจรณกุลกิตติ, "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครูส่วนกลางของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านบริหารการศึกษามหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520), หน้า 60.

การนิเทศการฝึกสอน

คำว่า "นิเทศ" หมายถึง การชี้แจง แนะนำ แสดง จำแนก มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Supervision คำว่า Super แปลว่า เบื้องบน สูง ระดับ คำว่า Vision แปลว่า การดู การมองเห็น ฉะนั้นการนิเทศการฝึกสอนจึงหมายถึง การคอยดูแล ชี้แจง แนะนำ เพื่อให้การสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งถ้าปราศจากการนิเทศการฝึกสอนแล้ว ก็เป็นที่เชื่อแน่ว่า การฝึกสอนนั้นจะประสบความล้มเหลว ดังเช่น ส่องสี ชูติวงศ์และสวัสดิ์ สุนทรวงษ์ กล่าวว่า โครงการฝึกสอนที่จะให้บรรลุจุดประสงค์นั้น จะต้องมีแผนการนิเทศงานที่ดี ¹

ประชุมสุข อชาวาอรุง ได้ให้ความหมายของ การนิเทศ ว่า หมายถึง การกระทำซึ่งเกิดจากกริยาหลายอย่างรวมเข้าด้วยกัน คือ ช่วย + ให้คำปรึกษา + ฝึกฝน + เตรียมงาน + ควบคุม + ให้บริการ + สนับสนุน + ช่วยเหลือทางวิชาการ + ร่วมรับผิดชอบ + นำ ประสานงาน + จัดการ ²

สาย. ภานุรัตน์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า การนิเทศ คือ ความพยายามอย่างหนึ่งในหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษามีคุณภาพทั้งในด้านการเรียนการสอน และเป็นการช่วยให้ครูเติบโตและพึ่งตนเองได้ และนำผู้ที่พึ่งตนเองไปใช้ให้เป็น

¹ ส่องสี ชูติวงศ์และสวัสดิ์ สุนทรวงษ์, "การนิเทศการฝึกสอน," วิทยารจารย์ 7 : (กันยายน 2505) : 550.

² ประชุมสุข อชาวาอรุง, "ปรัชญาอันเป็นรากฐานของการนิเทศการศึกษา," เอกสารคำบรรยายการประชุมนิเทศ ศึกษานิเทศก์ใหม่ 2505 (พระนคร : โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2506), หน้า 34.

ประโยชน์แก่สังคมต่อไป¹

คิมบอล ไวลส์ (Kimball Wiles) กล่าวว่า การนิเทศการฝึกสอน คือ การที่จะช่วยให้สภาพการเรียนรู้และการสอนพัฒนาไปในทางที่ดี²

ฉะนั้นเมื่อกล่าวโดยทั่วไป การนิเทศการฝึกสอน จึงหมายถึง ความพยายามของผู้ทำหน้าที่นิเทศที่จะช่วยในการ ให้คำแนะนำแก่ครูหรือนักศึกษาฝึกสอนให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น การนิเทศการฝึกสอนช่วยให้เกิดความงอกงามในด้านวิชาชีพ พัฒนาครู ช่วยในการคัดเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยในการเลือกเนื้อหาวิชา วิธีสอนและช่วยในการประเมินผลการสอน ดังนั้นความพยายามใดที่มุ่งจะช่วยให้การเรียนการสอนดีขึ้นถือได้ว่าเป็นการนิเทศการฝึกสอน

สำหรับการนิเทศการฝึกสอนในวิทยาลัยครูนั้นคือการ ให้ความรู้แก่นักศึกษาฝึกสอน เกี่ยวกับการฝึกสอน ตลอดจนการแนะนำแก่นักศึกษาฝึกสอนให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น³ และอาจารย์นิเทศควรยึดถือว่า การนิเทศการสอนคือ การสอน⁴

¹สาย ภานุรัตน์, "การนิเทศการศึกษาคืออะไร," คู่มือนิเทศการศึกษา 2508 พิมพ์ครั้งที่ 2 (วรรณคร : แผนกการพิมพ์วิทยาลัยครูสวนสุนันทา, 2511), หน้า 11.

²หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมการฝึกหัดครู, "โครงการปรับปรุงการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท," เอกสารการนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 205 (กรุงเทพมหานคร : เจริญวิทย์การพิมพ์, 2521), หน้า 84.

³รศ. ทองใหญ่ ณ อยุธยา, "เทคนิคในการนิเทศการสอนของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครู" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523), หน้า 12.

⁴หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมการฝึกหัดครู, "โครงการปรับปรุงการฝึกสอน...", หน้า 84.

จุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกสอน

มักจะมีปัญหาเกิดขึ้นเสมอ เมื่ออาจารย์ผู้ได้รับมอบหมายให้ไปทำหน้าที่นิเทศการฝึกสอน ไม่ทราบว่าจะไปนิเทศการฝึกสอนอย่างไร บางคนก็เข้าใจแต่เพียงว่า ให้ไปทดสอบนักศึกษาฝึกสอนว่า เขาจะสอนได้หรือไม่ ทั้งนี้เพราะไม่ทราบจุดมุ่งหมายของการนิเทศการฝึกสอนอย่างแท้จริง ในวิทยาลัยครูของประเทศไทยหลายแห่ง คณะอาจารย์นิเทศก์ อาจารย์ใหญ่ ตลอดจนอาจารย์ที่เลี้ยงที่ทำหน้าที่ดังกล่าว มักจะคอยสนองอยู่แต่เพียงการประเมินผลการสอนของนักศึกษาฝึกสอนเท่านั้น แต่ไม่ได้ให้ความสนใจในการที่จะพยายามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการสอนของนักศึกษาฝึกสอนเลย ฉะนั้นในการนิเทศการฝึกสอนนักศึกษาฝึกสอนควรพึงระลึกอยู่เสมอว่า การนิเทศการฝึกสอน คือ การสอนชนิดหนึ่งมิใช่เป็นการทดสอบ เพื่อประเมินผล แต่เป็นความพยายามที่จะช่วยเหลือให้นักศึกษาฝึกสอนได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการสอนให้ดีขึ้น¹ ฉะนั้นผู้นิเทศการฝึกสอนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายให้แจ่มชัด ตรงกัน เพื่อจะทำให้การนิเทศการฝึกสอนเป็นมาตรฐานเดียวกัน

เอ็ดเวิร์ด เอ. เปียร์ส (Edward A. Pires) ได้เสนอแนะแนวทางการนิเทศว่า ควรใช้อาจารย์นิเทศก์เป็นคณะทำการอภิปรายเกี่ยวกับการสังเกตหรือวิจารณ์การสอน นอกจากนี้ควรมีการอบรมอาจารย์นิเทศก์และอาจารย์ที่เลี้ยงที่ทำหน้าที่ดังกล่าวในเรื่องวิชาการ เทคนิคในการนิเทศการฝึกสอนและการประเมินผลนักศึกษาฝึกสอน ทั้งนี้เพื่อการ ทัศนคติการฝึกสอนได้อยู่ในระดับเดียวกับหรือมาตรฐานเดียวกัน²

¹หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมการฝึกหัดครู, "โครงการปรับปรุงการฝึกสอน....," หน้า 84.

²Edward A. Pires, "Basic Principles of Organization of Student Teaching," Newsletter 2 (July - September) : 17 - 19.

เนื่องจากการฝึกสอนเป็นกระบวนการที่มีองค์ประกอบเกี่ยวข้องอยู่หลายด้าน การฝึกสอนจะบรรลุผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายดังกล่าวเพียงไร จึงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องเหล่านั้น ตัวนักศึกษาฝึกสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญอันดับแรก ในการส่งผลให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการฝึกสอน ทั้งนี้ เนื่องจากนักศึกษาเป็นบุคลากรที่เพิ่งต้องอาศัยการนิเทศจากผู้ที่มีประสบการณ์มาก่อน เพราะการนิเทศมีความสำคัญต่อการปรับปรุงการศึกษา เป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การปรับปรุงการเรียนการสอนโดยตรง¹

สำหรับนักศึกษาฝึกสอน การนิเทศจะเป็นเครื่องชี้แนะแนวทางการปฏิบัติระหว่างฝึกสอน จะช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนสามารถปรับปรุงการปฏิบัติของตนอย่างมีหลักเกณฑ์ มีแนวทางและเป็นระบบระเบียบ ถือได้ว่า เป็นการจัดประสบการณ์ให้นักศึกษาฝึกสอน ได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับงานสอนมากขึ้นทีละน้อย ๆ ตามลำดับ²

เมื่อการฝึกสอนเป็นหัวใจของการฝึกหัดครูแล้ว การนิเทศก็เป็นหัวใจของการฝึกสอน

จากการวิจัยที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการนิเทศการฝึกสอนว่า มีความจำเป็นต่อการฝึกสอน ดังนี้

ในปีการศึกษา 2506 วิทยุ บุญวนิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อนิสิตฝึกสอน คณะครุศาสตร์ ปีการศึกษา 2506" สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ก. เกี่ยวกับความสามารถในด้านการสอน นิสิตฝึกสอนส่วนใหญ่ยังบกพร่องในเรื่องต่อไปนี้ (1) ความสามารถในการอธิบายให้นักเรียนเข้าใจง่ายและรวดเร็ว

¹ เกสียพันธ์ ฆรรณกุงกิตติ, "บทบาทของอาจารย์นิเทศก์ในวิทยาลัยครู สานกลางของประเทศไทย", หน้า 8.

² สาระ บุญสวัสดิ์, "หน้าที่และบทบาทของการฝึกหัดครู," จันทร์เกษม 62 (มกราคม - กุมภาพันธ์ 2508) : 56.

(2) การรู้จักใช้คำถามของนักเรียนให้เป็นประโยชน์ต่อการสอน (3) การเลือกและ
 กัดแปลงวิธีสอนได้อย่างเหมาะสม

ข. เกี่ยวกับการจัดดูแลห้องเรียน ระเบียบวินัย และการปกครองชั้น ยัง
 บกพร่องในเรื่องต่อไปนี้ (1) การจัดห้องให้ส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน (2)
 การเอาใจใส่ตกแต่งห้องเรียนให้น่าดูและถูกสุขลักษณะ (3) การเอาใจใส่ดูแลความ
 ประพฤติมารยาทการแต่งกายของนักเรียน

ค. เกี่ยวกับความเชื่อมั่นในอาชีพ นิสิตเชื่อว่าอาชีพครูเหมาะสมกับตน

ง. เกี่ยวกับความสามารถทางมนุษยสัมพันธ์และบุคลิกภาพที่แสดงออก นิสิต
 ยังบกพร่องในเรื่อง การยอมรับคำวิจารณ์ต่าง ๆ การรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
 ความสามารถในการทำงานเป็นหมู่ เป็นพวกและความสนใจในบุคคลทั่วไป

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอแนะให้จัดการอบรมให้นิสิตฝึกสอนทราบถึง
 วิธีการสอน การทำงาน การปกครองชั้นอย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการวางตัวให้
 เหมาะสมกับที่เป็นครู¹

ในปีเดียวกัน จิตสมร ชุ่มอินทรจักร ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาเกี่ยวกับ
 "ปัญหาและความยุ่งยากที่นิสิตฝึกสอนประสบในการฝึกสอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีการศึกษา
 2506" พบว่า ในขณะที่ทำการฝึกสอน นิสิตฝึกสอนประสบปัญหาทางด้านการเตรียมการ
 สอน วิธีสอน และการจัดหาอุปกรณ์การสอนด้านการปกครองชั้นเรียน ตัวนักเรียน และ
 บุคลิกภาพของนิสิตเอง ส่วนอาจารย์พี่เลี้ยงได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงคุณภาพของ
 นิสิตฝึกสอนว่า นิสิตควรเตรียมและวางแผนงานที่จะสอนล่วงหน้าอย่างถี่ทุกครั้ง นิสิต

¹ วิทยุ บุญวานิช, "ทัศนคติของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อนิสิตฝึกสอน คณะ
 ศึกษาศาสตร์ ปีการศึกษา 2506" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
 มหาวิทยาลัย, 2506), หน้า 80.

การสนใจและเข้มงวดในเรื่องระเบียบวินัยในชั้นเรียน ให้มีความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ครูประจำวิชา ครูประจำชั้น และนิสิตฝึกสอน เพื่อสร้างกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวกับการเรียนและการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและนิสิตควรฝึกหัดการพูดและการใช้เสียงก่อนออกฝึกสอน¹

ในปี พ.ศ. 2514 สนั่น เมืองวงษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูพี่เลี้ยงในการปฏิบัติงานร่วมกับนิสิตฝึกสอนจากวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2513" สรุปผลการวิจัยได้ว่า นิสิตฝึกสอนไม่สามารถควบคุมชั้นเรียนได้ มีความเห็นแตกต่างกันในการจัดกิจกรรมประกอบการเรียนการสอนและมีปัญหา เรื่องการวัดและประเมินผลการปฏิบัติงานของนิสิต เพราะเนื่องจากนิสิตฝึกสอนเตรียมตัวน้อยไป ส่วนใหญ่สอนแบบบรรยาย ไม่พยายามใช้อุปกรณ์การสอนและขาดความตั้งใจในการปฏิบัติงาน ครูพี่เลี้ยงมีความเห็นว่านิสิตฝึกสอนควรปรับปรุงเกี่ยวกับต้านการแต่งกาย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่มนุษย์สัมพันธ์ และต้องฝึกฝนให้เป็นผู้มีอารมณ์มั่นคงเชื่อมั่นในตนเอง ตลอดจนมีลักษณะเป็นผู้นำ ส่วนข้อเสนอแนะและความต้องการของครูพี่เลี้ยง คือ นิสิตฝึกสอนควรศึกษาหลักสูตร เตรียมเนื้อหาวิชา อุปกรณ์ วิธีสอน หนังสือค้นคว้า และจิตวิทยาเด็กและเด็กวัยรุ่นอย่างกว้างขวางก่อนออกฝึกสอน²

¹จิตสมร ชุ่มอินทรจักร, "ปัญหาและความยุ่งยากที่นิสิตฝึกสอนประสบในการฝึกสอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีการศึกษา 2506" (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรี คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2506), หน้า 73 - 75.

²สนั่น เมืองวงษ์, "การศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูพี่เลี้ยงในการปฏิบัติงานร่วมกับนิสิตฝึกสอน จากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2513" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร, 2514), หน้า 41.

ในปี ค.ศ. 1971 วิลเลียม เอคเวิร์ก วอสเบอร์ก (William Edward Vosberg) ได้ศึกษาเพื่อวิเคราะห์ปัญหาด้านอาชีพของอาจารย์ที่เลี้ยงในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ได้รับคัดเลือกให้อยู่ในโครงการฝึกสอนของรัฐลุยเซียนา ปรากฏว่า ประชากรมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ประสบปัญหาใหญ่ ๆ 10 ประการ คือ ปัญหาในการช่วยให้นักศึกษาฝึกสอน สร้างความไว้วางใจให้แก่นักเรียน การสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล การจูงใจนักเรียน การวิเคราะห์ความยุ่งยากของนักเรียน การเข้าไปมีส่วนร่วมร่วมกับนักเรียนได้ทุก ๆ คน การทำแผนการสอนระยะยาว การประสบผลสำเร็จในการวางแผนอื่น ๆ การประเมินผลตนเอง การพัฒนาการในการแสดงออกอย่างถูกต้อง และการประเมินผลขั้นสุดท้าย จากปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ หัวหน้าโครงการฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์ ได้แนะนำกิจกรรมทางการศึกษา เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว คือ จัดให้มีการสอนวิชาการนิเทศในระดับปริญญาโท มีการสัมมนาหรือการฝึกปฏิบัติงาน (workshop) เกี่ยวกับปัญหาในการนิเทศ มีการปรึกษาหารือเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่มระหว่างอาจารย์ที่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ จัดบริการห้องสมุดที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน โดยเฉพาะให้แก่อาจารย์ที่เลี้ยง จัดหนังสือให้อ่านโดยตรงที่เกี่ยวกับปัญหานั้น ๆ ปรับปรุงห้องสมุดของครูในโรงเรียนและส่งเสริมให้อาจารย์ที่เลี้ยงได้พบปะสังสรรค์กับอาจารย์ของวิทยาลัยในเรื่องที่เกี่ยวกับการฝึกสอน ผู้วิจัยให้ข้อเสนอแนะที่น่าสนใจว่า ควรจะได้ระยะเวลาที่แน่นอนสำหรับการสัมมนา การฝึกปฏิบัติงานและการปรึกษาหารือ ควรเปิดโอกาสให้อาจารย์ที่เลี้ยง ได้เข้ารับการศึกษ โดยไม่คิดมูลค่าและการคัดเลือกอาจารย์ที่เลี้ยงควรมีมาตรฐานสูงด้วย ¹

ดังได้กล่าวแล้วว่า การฝึกสอนถือเป็นหัวใจของการฝึกหัดครู เนื่องจากมุ่งเตรียมนักศึกษาครูให้เป็นครูที่มีคุณค่าของสังคม บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการฝึกสอน

¹William Edward Vosburg, "A Study to Identify and Analyze Professional Problems of Secondary School Cooperating Teachers in the State Supported Colleges of Louisiana," Dissertation Abstracts, 32, 1 (July, 1971) : 294 - A.

ทั้งในทางตรงและทางอ้อมในระหว่างการฝึกสอน คือ

- ก. อาจารย์นิเทศก์
- ข. อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์ใหญ่
- ค. เพื่อนนักศึกษาฝึกสอน
- ง. ประชาชนและผู้ปกครอง

อาจารย์นิเทศก์คือ อาจารย์ในวิทยาลัยครู ซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการนิเทศการฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์จะเป็นผู้สังเกตการสอนตลอดจนเป็นที่ปรึกษาของนักศึกษาฝึกสอน ทั้งเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม นอกจากนี้แล้วยังต้องทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาของอาจารย์พี่เลี้ยง แนะนำความรู้ใหม่ ๆ ทางการศึกษาให้แก่อาจารย์พี่เลี้ยงอีกด้วย และอาจรวมถึงการแนะนำให้อาจารย์พี่เลี้ยง รู้จักทำงานกับนักศึกษาฝึกสอนอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์ใหญ่ หมายถึง อาจารย์ประจำชั้น อาจารย์ประจำวิชาและอาจารย์ใหญ่ของโรงเรียนที่นักศึกษาออกไปฝึกสอน ซึ่งมีส่วนในการผลิตครูให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่น เพราะอาจารย์พี่เลี้ยง และอาจารย์ใหญ่จะใช้ประสบการณ์ของตนช่วยเหลือ แนะนำ จัดเวลาให้นักศึกษาฝึกสอนมีความสามารถและคุณสมบัติที่จะเป็นครูที่ดีตามความต้องการของท้องถิ่น

เพื่อนนักศึกษาฝึกสอน เป็นบุคคลหนึ่งที่ใกล้ชิดกับนักศึกษาฝึกสอน ซึ่งสามารถช่วยเหลือ ปรึกษา ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอนได้ หากเพื่อนนักศึกษาฝึกสอนคนใดมีความสามารถพิเศษทางด้านการสอน ก็สามารถสาธิตการสอนแก่เพื่อนนักศึกษาฝึกสอนคนอื่นได้

ประชาชนและผู้ปกครอง เป็นผู้ที่นักศึกษาจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์ในขณะฝึกสอน จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้นักศึกษาได้ประสบการณ์ในด้านมนุษยสัมพันธ์ ความเข้าใจชุมชนและปัญหาของท้องถิ่น

ในบรรดามูลค่าที่ เกี่ยวข้องกับการนิเทศการฝึกสอน อาจารย์ที่เลี้ยงจักได้ว่า เป็นบุคคลที่สำคัญมากคนหนึ่ง เพราะนักศึกษาฝึกสอนจะรับวิธีการสอน การประพฤติปฏิบัติคน ทัศนคติและค่านิยมจากการสังเกตอาจารย์ที่เลี้ยงของตน ซึ่งขอกล่าวถึงบทบาทภาระหน้าที่ ของอาจารย์ที่เลี้ยงไว้ให้แก่นัก

บทบาทภาระหน้าที่ของอาจารย์ที่เลี้ยง

อาจารย์ที่เลี้ยงเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับนักศึกษาฝึกสอนตลอดเวลา ทำหน้าที่เป็น ผู้แนะนำชี้แจง ร่วมทำงานวางแผนการสอน จัดกิจกรรม การใช้อุปกรณ์ การจัดและการ ปกครองชั้นเรียน การ วิจารณ์การสอนของนักศึกษาฝึกสอน และยังติดต่อประสานงานกับผู้ ที่เกี่ยวข้องในการฝึกสอน นักศึกษาฝึกสอนจะมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครูหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับ อาจารย์ที่เลี้ยง ซึ่งนักศึกษาฝึกสอนได้เห็นเป็นแบบในสภาพที่เป็นจริงเป็นสำคัญ ถ้าได้เห็น แบบอย่างที่ดี ได้ผู้แนะนำช่วยเหลือและให้กำลังใจก็จะทำให้ เขาประสบความสำเร็จในการ ฝึกสอน และมีศรัทธาต่ออาชีพครู ซึ่งหมายความว่า จะเป็นครูที่ดีต่อไป

จากการประเมินผลนักศึกษาครู เกี่ยวกับการเตรียมประสบการณ์ก่อนออกไปเป็นครู ในระหว่างอยู่มหาวิทยาลัยได้พบความจริงว่า การฝึกสอน (Student Teaching) จะให้ผลคือ

1. ครูในอนาคตมีแนวโน้มที่จะสอนตามหลักวิธีสอนที่เขาพบเห็นในระหว่างที่ออก ฝึกสอน
2. ครูในอนาคตจะประพฤติปฏิบัติตนตามแบบอย่างอาจารย์ที่เลี้ยง และอาจารย์ที่ปรึกษา (Advisor)
3. ครูในอนาคตมีแนวโน้มที่จะยึดถือค่านิยม และมีทัศนคติตามแบบอย่างที่เขาพบ เห็นหรือได้รับจากการสังเกต (observation) การร่วมงาน (participation) และการมีส่วนได้รับผิดชอบ (Responsibility) ในระหว่างการฝึกสอน

ฉะนั้น เมื่อเปรียบเทียบบทบาทระหว่างอาจารย์ที่เลี้ยงกับอาจารย์ผู้สอนทั่วไปแล้ว ก็กล่าวได้ว่า อาจารย์ที่เลี้ยงดังกล่าว จะเป็นผู้ที่มีบทบาทด้านการศึกษาในอนาคมากกว่า และสำคัญกว่าผู้สอนโดยทั่ว ๆ ไป¹

ถ้าจะกล่าวถึงหน้าที่ของอาจารย์ที่เลี้ยงอาจารย์ประจำแยกได้ดังนี้

1. ให้เวลาหรือให้คำปรึกษาในรูปแบบต่าง ๆ แก่นักศึกษาฝึกสอน
2. ให้ความช่วยเหลือในการวางแผนงาน การเลือกวัสดุอุปกรณ์ วิธีสอนและการประเมินผลการเรียน
3. จัดให้นักศึกษาฝึกสอนร่วมทำงานกับกลุ่มผู้ทำงานของโรงเรียนฝึกสอน
4. ช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนได้รับข้อมูลที่จำเป็นเพื่อเป็นประโยชน์ในการเข้าใจและรู้จักผู้เรียน
5. ให้โอกาสนักศึกษาฝึกสอนได้มีบทบาทความรับผิดชอบในด้านการแนะแนวแก่เด็กนักเรียนในชั้น
6. ให้นักศึกษาฝึกสอนวิเคราะห์ถึงความต้องการและความสำเร็จในการปฏิบัติงานร่วมกัน
7. จัดให้นักศึกษาฝึกสอน ได้มีโอกาสสังเกตการสอนและศึกษาถึงความเป็นไปในแง่ต่าง ๆ ภายในห้องเรียน
8. จัดให้นักศึกษาฝึกสอนได้นำความคิดไปสู่การปฏิบัติ และให้มีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตความเป็นครู และงานของผู้มีอาชีพครู
9. ให้นักศึกษาฝึกสอนมีส่วนร่วมรับรู้ในผลงานทั้งที่เป็นปัญหาและความสำเร็จร่วมกันอย่างใกล้ชิด

¹ Florence B. Stratemeyer and Margaret Lindsey, Working with Student Teachers, (New York : Bureau of Publications, Teacher College, Columbia University, 1958), p. 4.

10. ให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ เช่น
 - 10.1 ช่วยให้เห็นภาพของงานครูทั้งหมดในทุกด้าน
 - 10.2 ช่วยให้ได้รับความสนุกสนานในงานและความทะเยอทะยานในอาชีพ
 - 10.3 ช่วยให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในตัวนักเรียนและ
ประสบการณ์ในโรงเรียนของเด็ก ๆ เหล่านั้น
 - 10.4 ช่วยเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานกับนักเรียนเป็นรายบุคคลและ
การทำงานเป็นกลุ่ม
 - 10.5 ช่วยสร้างนิสัยและทัศนคติที่เอื้อต่อความเจริญงอกงามในวิชาชีพครู
 - 10.6 ช่วยสร้างคุณลักษณะพื้นฐานในการเป็นสมาชิกที่ดีของวงการอาชีพครู
ในอนาคต ¹

พวงรัตน์ ไชยศิริและคณะ ได้กล่าวถึงบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ที่เลี้ยง
เช่นเดียวกับ อลีน ซี. เฮนส์ (Aleyne C. Haines) กล่าวไว้ทุกประการ โดยจำแนก
บทบาทของอาจารย์ที่เลี้ยงออกเป็น 3 ด้าน คือ

1. บทบาทในด้านประชาสัมพันธ์
2. บทบาทในด้านเป็นผู้ให้เทศน์ทางวิชาการ
3. บทบาทในด้านเป็นผู้ร่วมงานและประสานงาน ²

¹Florence B. Stratemeyer and Margaret Lindsey, Working with Student Teachers, p.p. 6 - 7.

²พวงรัตน์ ไชยศิริและคณะ, คู่มือนิเทศการฝึกประสบการณ์วิชาชีพ
วิทยาลัยครูสวนสุนันทา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจดิมัยการพิมพ์, 2520),
หน้า 7.

นางอุษณีย์ สุมวรงค์และคณะ ได้กล่าวถึงหน้าที่ของอาจารย์ที่เลี้ยงไว้ดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือนิสิตฝึกสอนในด้านการศึกษาค้นคว้า เป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
2. ให้ความรู้เกี่ยวกับการทำงานประจำบางอย่าง เช่น การทำบัญชีเรียกชื่อ

สมมุติประจำตัวนักเรียน

3. ให้ความรู้ด้านวิธีสอน การใช้สื่อที่ทันสมัย ตลอดจนการวัดผลและอื่น ๆ
4. ให้คำแนะนำในด้านการปกครองชั้น การให้รางวัล และการลงโทษ
5. แนะนำให้นักเรียนเห็นความสำคัญของ นิสิตฝึกสอนและให้การยอมรับนับถือ
6. วางแผนการสอนร่วมกับนิสิตฝึกสอนและอาจารย์นิเทศก์
7. มีส่วนร่วมในการวัดผลการฝึกสอนของนิสิตฝึกสอน
8. ให้ความช่วยเหลือในขณะที่นิสิตฝึกสอนกำลังทำการสอน เช่น ช่วยควบคุมชั้น

นิเทศการสอน เป็นต้น

9. ให้คำแนะนำเกี่ยวกับบุคลิกภาพของนิสิตฝึกสอน เช่น การแต่งกาย ตลอดจนการวางตัวของนิสิตฝึกสอน

10. ให้ความอบอุ่นทางใจแก่นิสิตฝึกสอน โดยเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ ให้กำลังใจอย่างใกล้ชิด¹

จากแนวการนิเทศการฝึกสอน วิทยาลัยครูเทพสตรี ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ของอาจารย์ที่เลี้ยงไว้คือ

1. อาจารย์ที่เลี้ยงไว้ที่ต้องทำหน้าที่ 2 ประการ คือ เป็นครูของนักเรียนทั้งหมด และเป็นครูของนักศึกษาฝึกสอน

¹นางอุษณีย์ สุมวรงค์, ศีลา จายนิยะโยธินและเกียรติ ศรีพงษ์, เอกสารประกอบการเรียนการนิเทศการศึกษา (พระนคร : โรงพิมพ์ส่งเสริมอาชีพ, 2505),

2. อาจารย์พี่เลี้ยงปรึกษาหารือร่วมกับครูใหญ่ เกี่ยวกับแผนการทำงาน เพื่อเตรียมไว้สำหรับนักศึกษาฝึกสอน

3. อาจารย์พี่เลี้ยงควรช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนรู้จักวิเคราะห์การสอนของตน โดยบันทึกส่วนที่ดี และส่วนที่ควรปรับปรุง จากนั้นพูดคุยกับนักศึกษาฝึกสอน ได้วิจารณ์การสอนของตนเอง โดยอาจารย์พี่เลี้ยงเพิ่มเติมให้

4. อาจารย์พี่เลี้ยงควรบันทึกเกี่ยวกับการสอนของนักศึกษาฝึกสอนทุกครั้งที่ได้สังเกตการสอน

5. อาจารย์พี่เลี้ยงกับอาจารย์นิเทศก์ ควรมีการพบปะ เพื่อพูดถึงส่วนดีและส่วนที่ควรปรับปรุง ในการสอนของนักศึกษาฝึกสอน

6. อาจารย์พี่เลี้ยงกับอาจารย์ใหญ่ ควรมีการพบปะ พูดคุยกันเสมอเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนักศึกษาฝึกสอน

7. อาจารย์พี่เลี้ยงและอาจารย์นิเทศก์ ควรร่วมกันสัมมนาเป็นกลุ่มในระหว่างภาคเรียน เพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหาการฝึกสอน¹

ออตโต เจ. ชิปล่า (Otto J. Shipla) แสดงทัศนะในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์พี่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน¹ ควรมีดังนี้ คือ

1. ครูพี่เลี้ยงที่ดีควรจะได้ศึกษาคู่มือ การฝึกสอนของวิทยาลัยล่วงหน้า ก่อนที่จะรับนักศึกษาฝึกสอนมาประจำที่โรงเรียนฝึกสอน

¹วิทยาลัยครูเทพสตรีลพบุรี, แนวทวนิเทศการสอน (ลพบุรี : ฝ่ายนิเทศการสอน วิทยาลัยครูเทพสตรีลพบุรี, 2520), หน้า 3.

2. คณะครูพี่เลี้ยงจะต้องได้รับการปฐมนิเทศจากอาจารย์นิเทศก์หรือผู้อำนวยการฝึกสอนในเรื่องที่เกี่ยวกับ วิธีการทำงานร่วมกับนักศึกษาฝึกสอน
3. ครูพี่เลี้ยงปรึกษาหารือถึงแผนการทำงาน เพื่อเตรียมไว้เมื่อนักศึกษาฝึกสอนมาดีกร่วมกับครูใหญ่ของโรงเรียนฝึกสอน
4. ครูพี่เลี้ยงและครูใหญ่พบปะกับนักศึกษาฝึกสอนที่โรงเรียนฝึกสอน ในวันที่นักศึกษาฝึกสอนมาเยี่ยมโรงเรียนก่อนเทอมที่จะออกทำการฝึกสอน
5. การพบปะปรึกษาหารือกัน หรือการวางแผนในการสอนประจำวันระหว่างครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง
6. ครูพี่เลี้ยงที่ดีมีหน้าที่ที่สำคัญอยู่สองประการ ประการแรกคือ เป็นครูของนักเรียนทั้งหมด ประการที่สองก็คือ เป็นครูของนักศึกษาฝึกสอน ในวันที่แรกหรือวันที่สองของการฝึกสอนนักศึกษาฝึกสอน ควรจะได้สังเกตการสอนของครูพี่เลี้ยง ปกติแล้วนักเรียนฝึกสอนจะเริ่มสอนหรือช่วยครูพี่เลี้ยงในสัปดาห์แรก หลังจากนั้นก็เริ่มสอนบางชั่วโมง ไม่ได้สอนเต็มวันจนกว่าจะถึงช่วงหลังของเทอม
7. ครูพี่เลี้ยงที่ดีจะต้องฝึกฝนตนเองให้มีมนุษยสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน นักศึกษา ครูคนอื่น ๆ กับผู้บังคับบัญชาและผู้ที่อยู่ใต้อำนาจบังคับบัญชา
8. การพบปะกันเป็นส่วนตัว กับนักศึกษาฝึกสอน เพื่ออภิปรายถึงปัญหาในการสอนประจำวันเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง แต่หน้าที่สำคัญที่สุดของการเป็นครูพี่เลี้ยงที่ดีก็คือ การช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนรู้จักวิเคราะห์บทเรียนของตน
9. การประเมินผลงานของนักศึกษาฝึกสอนเป็นสิ่งสำคัญมาก ครูพี่เลี้ยงที่ดีจะจับบันทึกเกี่ยวกับการสอนของนักศึกษาฝึกสอนทุกครั้งที่ได้สังเกตการสอนของเขา
10. ครูพี่เลี้ยงที่ดีจะต้องสอนนักศึกษาฝึกสอนถึงเรื่องการจัดกาและงานบริการโรงเรียนควบคู่กันไปกับการเป็นครูที่ดีด้วย เช่นการทำระเบียบและกาวางแผนงานต่างๆ เป็นต้น

11. ครูพี่เลี้ยงที่ดีควรให้การแนะนำและช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอนในการทำและใช้วัสดุในท้องถิ่นที่มีอยู่ เพื่อมาทำอุปกรณ์การสอน ถึงแม้ว่านักศึกษาฝึกสอนจะนำอุปกรณ์มาจากวิทยาลัยบ้างแล้วก็ตาม

12. ครูพี่เลี้ยงที่ดีและครูใหญ่ควรต้องมีการพบปะพูดคุยกันเสมอเกี่ยวกับความก้าวหน้าของนักศึกษาฝึกสอน

13. การพบปะเป็นส่วนตัวระหว่างอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง มีความสำคัญอย่างยิ่ง การพบปะกันนี้ควรเน้นถึงส่วนดี และส่วนที่ควรปรับปรุงในการสอนของนักศึกษาฝึกสอน หลักสูตรที่ใช้อยู่ในห้องเรียน และข้อแนะนำสำหรับใช้ในการนิเทศการสอนของนักศึกษา ซึ่งครูพี่เลี้ยงสามารถจะนำมาใช้ได้

14. ครูพี่เลี้ยงที่ดีจะต้องช่วยนักศึกษาฝึกสอนในการพัฒนาโรงเรียน เพื่อให้เป็นที่ให้การเรียนรู้แก่นักเรียนดียิ่งขึ้น

15. ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์ร่วมกันสังเกตการสาธิตการสอนของอาจารย์นิเทศก์ เพื่อศึกษาวิธีการตลอดจนเทคนิคใหม่ ๆ ในการสอน

16. ในขณะที่อาจารย์นิเทศก์มาเยี่ยมโรงเรียนฝึกสอน ทางโรงเรียนอาจจัดการให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าสอนในชั้นเรียนทั้งหมด จัดให้มีการสัมมนาที่ระหว่างอาจารย์นิเทศก์และครูพี่เลี้ยง อาจารย์นิเทศก์อาจทบทวนถึงเทคนิคในการสอนตลอดจนถึงการทำงานร่วมกับนักศึกษาฝึกสอนหรืออภิปรายกันถึงวิธีการสอนที่ดีรวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ด้วย

17. ครูพี่เลี้ยงควรได้อภิปรายเกี่ยวกับแบบประเมินผลการสอนครั้งสุดท้ายของนักศึกษาฝึกสอนร่วมกับอาจารย์นิเทศก์ เมื่ออาจารย์นิเทศก์ไปเยี่ยมโรงเรียนฝึกสอนครั้งสุดท้าย

18. ครูพี่เลี้ยงควรได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรในการสัมมนาระหว่างนักศึกษาฝึกสอนที่อาจารย์นิเทศก์จัดขึ้นหรือไม่ก็ได้รับเชิญให้เข้าไปในวิทยาลัยครู เพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนบางวิชาในชั้นเรียนด้วย

20. ครูพี่เลี้ยงที่ดีต้องพยายามที่จะปรับตัวเองให้เป็นครูพี่เลี้ยงที่ดียิ่งขึ้นและเป็นครูชั้นอาชีพยิ่งขึ้น จะต้องพยายามเรียนรู้ทุกสิ่งทุกอย่างเกี่ยวกับการศึกษาต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการพูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น เข้าร่วมสัมมนา หรือศึกษาเพิ่มเติมก็ตาม

21. ครูพี่เลี้ยงที่ดี จะทราบถึงลักษณะของอาชีพครู และจะพยายามสอนและถ่ายทอดทักษะเหล่านี้ให้แก่ นักศึกษาฝึกสอนด้วย

22. ครูพี่เลี้ยงที่ดีจะเป็นผู้แนะนำนักศึกษาฝึกสอนให้รู้จักกับชาวบ้านและหมู่บ้านต่าง ๆ ในหมู่บ้าน

จากการสำรวจในหลาย ๆ ประเทศปรากฏว่า ครูที่จบจากวิทยาลัยครูพากันกล่าวว่า เขาเหล่านั้น ได้เรียนรู้ถึงวิธีการเป็นครูจากครูพี่เลี้ยงมากกว่าผู้อื่นทั้งสิ้น¹

สมบัติ แสงรุ่งเรืองและประถม แสงสว่าง ได้กล่าวถึง บทบาทและหน้าที่ของอาจารย์พี่เลี้ยงไว้ดังนี้ คือ

1. อาจารย์พี่เลี้ยงในฐานะผู้ให้กำลังใจ โดยเหตุที่นักศึกษาฝึกสอนยังขาดประสบการณ์ในการสอนและการปฏิบัติงานในโรงเรียน สิ่งที่นักศึกษาเหล่านี้ต้องการคือการช่วยเหลือและการให้กำลังใจ อาจารย์พี่เลี้ยงสามารถช่วยได้ดังนี้ คือ

1.1 ให้ความเป็นมิตร ให้ความช่วยเหลือและให้ความเข้าใจเจตคติของนักศึกษา

1.2 ท้อนรับนักศึกษาฝึกสอนในฐานะผู้ร่วมงานที่จะมาช่วยทำประโยชน์ให้

1.3 สร้างบรรยากาศให้นักศึกษาฝึกสอนรู้ว่าเขาเป็นผู้ร่วมงานที่สำคัญ

คนหนึ่ง

1.4 สนับสนุน ชมเชยในผลงานของเขา แม้จะมีการติงให้เขาเห็นว่าเป็นการติเพื่อก่อประโยชน์

¹ ออคโต เจ. ชิปลดา, "บทบาทของครูพี่เลี้ยง," โครงการปรับปรุง....

1.5 ให้ความช่วยเหลือหากมีปัญหาเกี่ยวกับนักเรียน

1.6 ให้อิสระเขาในการปรับปรุงกิจการต่าง ๆ พอสมควร

1.7 ตอนแรกมอบความรับผิดชอบให้เขาเล็กน้อยก่อน แล้วจึงค่อย ๆ มอบ

ความรับผิดชอบให้มากยิ่งขึ้น

2. อาจารย์ที่เลี้ยงในฐานะผู้จัดการประสบการณ์

2.1 แนะนำนักศึกษาฝึกสอนรู้จักการวางตัวในฐานะที่เป็นครู

2.2 เชื้อเชิญและสนับสนุนนักศึกษาฝึกสอนให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ

ของโรงเรียนและในวงสังคม

2.3 ช่วยให้นักคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในโรงเรียน เช่น อาคารสถานที่ บุคลากร ในโรงเรียน อุปกรณ์การเรียนการสอน ชื่อเสียงของโรงเรียน

2.4 อธิบายถึงระบบงาน ปรัชญา ความมุ่งหมายและแนวปฏิบัติงานของ

โรงเรียน

2.5 ชี้แจงให้ทราบเรื่องการปกครองนักเรียน

2.6 อธิบายอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของการเป็นครู

2.7 ช่วยให้ผู้รู้จักนักเรียนแต่ละคน

2.8 ให้อธิบายระเบียบของชั้นเรียน เช่น การทำบัญชีเรียกชื่อ การลา และการรายงานผลการเรียนให้ผู้ปกครองทราบ

2.9 ให้อธิบายการประสานงานในโรงเรียน โดยให้ทดลองติดต่อประสานงานกับครูอื่น คนงาน ภารโรง

2.10 พยายามจัดให้ได้พบผู้ปกครองนักเรียน เช่น เชิญผู้ปกครองมาพบ เพื่อปรึกษาหารือเกี่ยวกับการเรียนและความประพฤติของนักเรียนหรือไปเยี่ยมผู้ปกครอง และนักเรียนที่บ้าน

2.11 จัดให้มีโอกาสสังเกตการสอนของครูที่สอนเก่ง

2.12 เล่าประสบการณ์ที่น่าสนใจและจะเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวกับอาชีพครูให้ฟัง

3. อาจารย์ที่เลี้ยงในฐานะผู้ประเมินผลของการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน ด้วยความยุติธรรม เพียงธรรมที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในแง่ของพัฒนาการ ความสามารถ ของแต่ละบุคคล ความพยายามที่จะปรับปรุงตนเอง ศรีทธาในอาชีพครู คุณลักษณะที่จะเป็นครูที่ดีในอนาคต เป็นต้น บทบาทของอาจารย์ที่เลี้ยงในฐานะผู้รับผิดชอบการฝึกสอนนี้ มีความสำคัญมากอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการกำหนดคุณภาพของครูที่จะผลิตออกไปรับผิดชอบ ต่อการศึกษาของชาติ¹

งานวิจัยที่เกี่ยวกับบทบาทภาระหน้าที่ของอาจารย์ที่เลี้ยงในโรงเรียนฝึกสอน ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นว่าเป็นงานที่จะต้องพึงปฏิบัติ เพื่อความสัมฤทธิ์ของการฝึกสอน คือ

ในปี พ.ศ. 2508 ฉันทลักษณ์ ศรีนิลทา ได้ทำการวิจัยเพื่อต้องการสำรวจ ว่า อาจารย์ช่วยฝึกสอนมีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทของคนที่ฝึกสอนเพียงไร และต้องการทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานของอาจารย์ช่วยฝึกสอน การบริการ และความช่วยเหลือที่อาจารย์ช่วยฝึกสอนต้องการจะได้รับจากสถาบันฝึกหัดครู สรุปผลการ วิจัยได้ว่า อาจารย์ช่วยฝึกสอนเห็นว่า ยังต้องให้คำแนะนำ และช่วยเหลือนิสิตฝึกสอนใน ด้านต่าง ๆ อย่างมาก ไม่มีปัญหาและอุปสรรคในการนิเทศ แต่ต้องการประสานงานกับ อาจารย์นิเทศก์มากขึ้น และต้องการอุปกรณ์การสอนจากนิสิตฝึกสอน และจากสถาบันฝึกหัดครู นิสิตฝึกสอนรายงาน ว่า บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนตามความคิดเห็นและบทบาทที่ปฏิบัติ จริง ไม่มีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนใหญ่ ข้อเสนอแนะจากการวิจัยนี้ ได้แก่ สถาบันฝึกหัดครู ควรหาทางร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดกับโรงเรียนฝึกสอน พิจารณาเลือกเฟ้นอาจารย์ช่วยฝึกสอน

¹สมบัติ แสงรุ่งเรืองและประถม แสงสว่าง, คู่มือการฝึกสอน (กรุงเทพฯ มหานคร : แผนกบริการนักศึกษา สำนักงานอธิการบดี วังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2521), หน้า 29 - 31.

ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม อาจารย์ช่วยฝึกสอนเห็นความสำคัญของตน ศึกษาและปรับปรุงตนทั้งในด้านการสอนและการทำงานร่วมกับนิสิตฝึกสอน และนิสิตฝึกสอนเองควรมีความกระตือรือร้นที่จะทำงานและแสวงหาประสบการณ์ให้ได้มากที่สุด¹

ในปี ค.ศ. 1960 โดแนล อออสกี้ (Donald E. Orlosky) ได้ศึกษาถึงองค์ประกอบที่มีผลต่อการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอน โดยสรุปว่า อุปสรรคต่อความสำเร็จของการฝึกสอนอย่างหนึ่งคือ ปัญหาเกี่ยวกับอาจารย์พี่เลี้ยง กล่าวคือ อาจารย์พี่เลี้ยงทำหน้าที่ของตนในกรณีพิเศษการฝึกสอนเท่ากับงานในหน้าที่อื่น ๆ และไม่ได้คำนึงถึงกิจกรรมฝึกสอนมากนัก ทั้งนี้เพราะมีเวลาไม่พอ²

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง ที่ทำให้การฝึกสอนไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ได้แก่ ความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันระหว่างนักศึกษาฝึกสอนกับอาจารย์พี่เลี้ยง ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. ทางด้านอาจารย์พี่เลี้ยง เห็นว่า นักศึกษาฝึกสอนเตรียมตัวเพื่อการสอนน้อยไป ใช้วิธีสอนไม่ดี มุ่งเนื้อหาวิชาการมากไป บุคลิกภาพไม่ดี เช่น ซื่อาย ไม่เชื่อมั่นในตนเอง ขาดความรับผิดชอบ วางตัวไม่เหมาะสม เช่น ทำตัวคล้ายเพื่อนเล่นกับเด็กและมักจะไม่ยอมรับในเมื่ออาจารย์พี่เลี้ยงประเมินผลการสอน ให้ทราบว่านักศึกษาฝึกสอนยังสอนไม่ดี

¹ สันตลักษณ์ ศรีนิลทา, "บทบาทของอาจารย์ช่วยฝึกสอนที่มีต่อการฝึกสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา แผนกศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2508), หน้า 183 - 190.

² Donald E. Orlosky, "Performance Relative Importance and Factors Which Prevent Performance of Certain Activities in Student Teaching," Dissertation Abstracts, 20 (February - March, 1960) : 3211 - A.

2. ทางด้านนักศึกษาฝึกสอนเห็นว่า การฝึกสอนเป็นรายวิชาอย่างหนึ่งที่จะต้องทำและอาจารย์พี่เลี้ยงมักจะไม่ยอมเปิดโอกาสให้ตน ใช้วิธีสอนที่ตนคิดว่าเหมาะสมได้เลย และในกรณีวัดผลการทำงาน อาจารย์พี่เลี้ยงมักจะไม่ให้ความยุติธรรมอย่างเพียงพอ¹

ในปี ค.ศ. 1971 มิเชล อเลน เบอร์ตัน (Michel Alan Burton) ได้ศึกษาถึงอิทธิพลของแบบการสอนของอาจารย์พี่เลี้ยงที่มีต่อแบบการสอนของนักศึกษาฝึกสอน การศึกษารุ่นนี้ที่ทดลองกับนักศึกษาฝึกสอนและอาจารย์พี่เลี้ยง 32 คู่ ซึ่งทดลองสอนร่วมกัน ในระดับชั้นเกรด 4, 5 และ 6 โดยใช้วีดิโอเทป (videotape) เป็นเครื่องมือในการกวดการสอน ซึ่งปรากฏว่านักศึกษาฝึกสอนที่มีบทบาทหรือร่วมมือกับอาจารย์พี่เลี้ยงเป็นอย่างดีนั้น จะมีบทบาทเลียนแบบคล้ายอาจารย์พี่เลี้ยงมาก ส่วนพวกที่ไม่ให้ความร่วมมือกับอาจารย์พี่เลี้ยงจะมีบทบาทตรงข้ามกับอาจารย์พี่เลี้ยง²

ในปีเดียวกันนี้ เลสเตอร์ เจมส์ บาวเออร์ส (Lester James Bowers) ได้ศึกษาอิทธิพลของอาจารย์พี่เลี้ยงที่มีต่อพฤติกรรมการสอนของนักศึกษาฝึกสอน โดยใช้การสังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนจำนวน 20 คน ที่ฝึกสอนในระดับชั้นมัธยมศึกษาเป็นการรวบรวมข้อมูล โดยทำการสังเกตเป็น 3 ระยะด้วยกัน ผลปรากฏว่า นักศึกษาฝึกสอนจำนวนกว่าครึ่งหนึ่งมีพฤติกรรมการสอนคล้ายกับอาจารย์พี่เลี้ยงในช่วงระยะสัปดาห์ที่ 8 ของการฝึกสอน³

¹Elizabeth Hunter, and Edmud Amidon, Student Teaching : Cases and Comments, (New York : Holt, Rinehart and Winston, 1964), p.2.

²Michel Alan Burton, "The Effective of Cooperating Teacher Teaching Style on Student Teacher Teaching Style," Dissertation Abstracts, 32, 4 (October, 1971) : 1952 - 3 - A.

³Lester James Bowers, "The Influence of the Classroom Verbal Behavior of Selected Intermediate Grade Student Teachers," Dissertation Abstracts, 32, 4 (October, 1971) : 1952 - 3 - A.

ในปี 1972 มาเซีย เบลฟอร์ด มินท์ซ์ (Mintz) ได้ศึกษาทำนองเดียวกับ บราวเออร์ส (Bowers) แต่ทดลองกับนักศึกษาฝึกสอน 11 คน ที่สอนในระดับชั้นประถมศึกษา โดยให้ทดลองสอนบทเรียนวิชาสังคมศึกษาคนละ 2 คาบเวลา (period) แต่ละคาบเวลา มีอาจารย์ที่เลี้ยงคนละคนซึ่งจัดเทพการสอนของตนเป็นตัวอย่างไว้ก่อนแล้ว เมื่อเปรียบเทียบแล้วปรากฏว่า บทเรียนที่สอนในคาบเวลาแรก นักศึกษาฝึกสอนสอนที่ไม่เท่ากับอาจารย์ที่เลี้ยง แต่บทเรียนที่สอนในคาบเวลาหลังคือเกือบเท่าการสอนของอาจารย์ที่เลี้ยง อย่างไรก็ตาม พฤติกรรมการสอนของนักศึกษาฝึกสอนได้เปลี่ยนแปลงอย่างมากในระยะเวลา 12 สัปดาห์ที่ทำการฝึกสอน และนักศึกษาฝึกสอนที่มีความสัมพันธ์กับอาจารย์ที่เลี้ยงมาก ก็จะได้รับอิทธิพลในการสอนจาก อาจารย์ที่เลี้ยงมากเช่นกัน¹

คุณลักษณะของอาจารย์ที่เลี้ยง

ในฐานะอาจารย์ที่เลี้ยงเป็นบุคคลที่มีความจำเป็นและสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้งานกระบวนการฝึกสอนบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นบุคคลที่จะมาทำหน้าที่นี้จึงควรจะต้องเป็นบุคคลที่ได้เลือกสรรอย่างดีแล้ว ซึ่งควรจะต้องมีความชำนาญหรือความสามารถ 3 ประการคือ

1. ความสามารถในทางเทคนิค (Technical Competence)
หมายถึง ความสามารถในการใช้ความรู้ต่างๆ เทคนิคต่างๆ วิธีการต่างๆ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่จำเป็นในการทำงาน
2. ความสามารถในทางมนุษยสัมพันธ์ (Human Relation Competence)
หมายถึง ความสามารถในการเข้ากันคนกล่าวคือ เข้าใจคน เข้าใจคน ฝึกคนและฝึกคน

¹ Marcia Belford Mintz, "The Influence of Cooperating Teachers' Responsive-Directive Verbal Teaching Behavior on the Responsive-Directive Verbal Teaching Behavior of Student Teachers in their Classroom, " Dissertation Abstracts, 33, 3 (September, 1972) : 1064 - A.

3. ความสามารถในการบริหารงาน (**Administrative Competence**)
 ได้แก่ ความสามารถในการวางแผน จัดการสั่งการให้ผู้ปฏิบัติงานได้ปฏิบัติงานให้บรรลุ
 ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายของหน่วยงานได้¹

การที่ครู-อาจารย์ได้รับเลือกเป็นอาจารย์ที่เลี้ยง ย่อมแสดงว่าครู-อาจารย์ผู้นั้น
 ต้องมีคุณสมบัติเด่นเป็นที่ประจักษ์เป็นผู้ประสบความสำเร็จในวิชาชีพครู ดังนั้นจึงพออนุมาน
 ได้ว่า อาจารย์ที่เลี้ยงน่าจะมีคุณลักษณะดังนี้

1. อาจารย์ที่เลี้ยง จะต้องเป็นผู้ที่มีความสนใจอย่างแท้จริงในงานการฝึกหัดครู
 (**Teacher Education**) โดยการปฏิบัติดังนี้
 - 1.1 อุทิศเวลาและปฏิบัติงานด้วยความพากเพียร พยายามอย่างเต็มที่เกี่ยวกับงานการฝึกหัดครู
 - 1.2 ให้ความเกี่ยวข้องสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดและอย่างมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานร่วมกับนักศึกษาฝึกสอน (**Interpersonal Relationship**)
 - 1.3 มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้หรือรับรู้และให้ความร่วมมือไม่เฉพาะแต่ในงานการฝึกสอนเท่านั้น แต่หมายถึงการฝึกหัดครูทั้งโปรแกรม (**The whole program**)
2. อาจารย์ที่เลี้ยงจะต้องเป็นผู้ที่มีความรอบรู้ในด้านทฤษฎีเป็นอย่างดี กล่าวคือ
 - 2.1 ต้องมีความสามารถทั้งในด้านการศึกษาปฏิบัติและด้านทฤษฎีหรือเก่งทั้งการกระทำและเก่งทั้งพูด (**ability to do and ability to talk**)
 - 2.2 มีความรอบรู้ด้านทฤษฎีหรือหลักการสอน เพื่อเป็นประโยชน์ในการทำงานร่วมกับนักศึกษาฝึกสอน เพราะจะสามารถอธิบายให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจได้แจ่มแจ้งว่า การปฏิบัติในเรื่องลักษณะต่าง ๆ นั้นมีที่มาจากหลักการ (**principles**) อะไรหรืออยู่เบื้องหลังของหลักการอะไร

¹ วิทยุ โสธร, การบริหารงานบุคคล (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
 วัฒนาพานิช., 2517), หน้า 416.

3. อาจารย์ที่เลี้ยงจะต้องมีทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น โดยเฉพาะนักศึกษาฝึกสอนจริงจะสามารถทำงานได้สำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและมีทักษะในเรื่อง

- 3.1 การสาธิตการสอนให้นักศึกษาฝึกสอนดูเป็นตัวอย่าง
- 3.2 การให้คำปรึกษา ตอบคำถาม อธิบาย ให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าใจถึงประเด็นปัญหาต่าง ๆ
- 3.3 การสอนและการทำงานร่วมกับนักศึกษาฝึกสอน¹

ออคโต เจ. ชิปลา ให้ทัศนะในเรื่องลักษณะของอาจารย์ที่เลี้ยงว่า

"ครูที่เลี้ยงที่ดีจะแสดงออกถึงการมีบุคลิกภาพที่ดีจะรับทราบว่า ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นนั้นเป็นสิ่งธรรมชาติที่สุดและจะต้องมีการพยายามแก้ปัญหาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ควรเป็นคนแจ่มใส มองโลกในแง่ดีและมีความกระตือรือร้นในการทำงานและการเล่น ควรมีความเข้าใจจากการทำงานและการพักผ่อนต่างก็มีความสำคัญต่อบุคคลเท่าเทียมกัน นอกจากนั้นครูที่เลี้ยงที่ดียังสามารถเข้ากับคนอื่นได้เป็นอย่างดี"²

สมบัติ แสงรุ่งเรืองและประดม แสงสว่าง ให้ทัศนะในเรื่องนี้ว่า อาจารย์ที่เลี้ยงควรมีลักษณะดังนี้

1. อุทิศตนเพื่ออาชีพครู
2. มีความสนใจที่จะช่วยเหลือในการฝึกสอนของนักศึกษาอย่างแท้จริง

¹ Florence B. Stratemeyer and Margaret Lindsey, Working with Student Teachers, p. 7.

² ออคโต เจ. ชิปลา, "บทบาทของครูที่เลี้ยง," โครงการปรับปรุง..., หน้า 50.

3. เป็นแบบฉบับในด้านความประพฤติ มีศีลธรรมและจรรยาบรรณ
4. มีไมตรีจิตและยินดีร่วมงานกับผู้อื่น
5. ยินดีรับภาระในการช่วยเหลือนักศึกษาฝึกสอน เป็นต้นว่า
 - 5.1 ภาระงานล่วงหน้าด้วยกัน
 - 5.2 เตรียมการสอนด้วยกันและช่วยกันสอนเป็นทีม
 - 5.3 ร่วมประชุมเกี่ยวกับการนิเทศการสอน
 - 5.4 สาธิตวิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ
 - 5.5 สังเกตการสอนของนักศึกษาฝึกสอนพร้อมทั้งให้คำแนะนำเกี่ยวกับ

วิธีสอน การปกครองชั้นเรียน ฯลฯ

6. เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ของความเป็นครู และสอนดี
 7. เป็นผู้มีส่วนร่วมพัฒนาสภาพระหว่างมนุษย์ และเป็นผู้สร้างสัมพันธ์ภาพอันดีในหมู่ของเด็ก และครูผู้ร่วมงาน ก่อให้เกิดความสมัครสมานสามัคคีและความเป็นอยู่อย่างมีความสุข
- ปรกติ ¹

พวงรัตน์ ไชยศิริและคนอื่น ๆ ได้กล่าวว่า อาจารย์ที่ดีเยี่ยม ควรมีคุณสมบัติ ดังนี้

1. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู
2. มีความชำนาญและประสบความสำเร็จในการสอน
3. เป็นผู้สนใจศึกษาวิธีการสอนใหม่ๆ และให้ความร่วมมือและสนับสนุนให้นักศึกษาได้ทดลองใช้วิธีการเหล่านี้
4. ให้ความร่วมมือกับวิทยาลัยในการจัดกิจกรรมและแก้ปัญหาให้นักศึกษาฝึกสอน

¹สมบัติ แสงรุ่งเรืองและ ประถม แสงสว่าง, คู่มือการฝึกสอน,
หน้า 28 -29.

5. ร่วมมือกับอาจารย์ในเทศน์ในการจัดกิจกรรมและแก้ปัญหา นักศึกษาฝึกสอน
6. เป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดี รู้จักควบคุมตนเอง มีความเมตตา กรุณา มั่นคง สม่ำเสมอ และเป็นผู้นำที่ดี
7. เป็นผู้ที่มีสัมพันธ์อันดีกับผู้บริหาร เพื่อนครู และนักเรียน
8. เป็นผู้ที่มีแบบฉบับที่ดีในความประพฤติ มีศีลธรรมและจรรยาบรรณ¹

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่น ในปี พ.ศ. 2514 สนั่น เมืองวงษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูที่เลี้ยงในการปฏิบัติงานร่วมกับ นิสิตฝึกสอนจากวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2513" ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ครูที่เลี้ยงที่มีคุณสมบัติเหมาะสมควรมีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอน มาโดยตรงและ เป็นเวลานานพอที่จะแนะนำแก่นิสิตฝึกสอนได้²

ในปี ค.ศ. 1960 แคน บอย คูก (Dan Boy Cooke) ได้ทำการวิจัย เรื่อง "Quantitative Standards for the Implementation of Qualitative Standards in Student Teaching Programs" ทั้งนี้ได้สรุปผลการวิจัยว่า ครูที่เลี้ยงควรมีวุฒิตั้งน้อยระดับปริญญาตรี เคยเรียนวิชาการศึกษาการสอนและประสบการณ์สำเร็จงานการสอนมาแล้วเป็นเวลา 2 - 3 ปีในภาคเรียนหนึ่ง ๆ ครูที่เลี้ยงควรดูแลนักศึกษาฝึกสอนไม่เกิน 1 คน สำหรับระดับประถมศึกษา และไม่ควรเกิน 2 คน ในระดับมัธยมศึกษา นักศึกษาควรได้รับคำแนะนำจากครูที่เลี้ยง ตลอดเวลา 5 วันแรก และไต่ถามเกี่ยวกับรายงานหรือบันทึกต่าง ๆ ของครูที่เลี้ยง นอกจากนี้

¹ พวงรัตน์ ไชยศิริและคนอื่น ๆ , คู่มือนิเทศ....., หน้า 7.

² สนั่น เมืองวงษ์, "การศึกษาปัญหาและทัศนคติของครูที่เลี้ยง.....,"

ควรได้รับความกิจกรรมกับชุมชน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการฝึกสอนด้วย¹

จากหนังสือ Planning for Teaching ของโรเบิร์ต คัมพลิว. ริกกี (Robert W. Ricky) เขาได้กล่าวอ้างถึงผลการวิจัยของ เทอเนอร์และฟอลตัน (Turner and Faltn) ที่ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความแตกต่างระหว่างการสอนของครูที่เคยเรียนวิธีสอนหรือครูที่มีประสบการณ์การฝึกสอน หรือครูที่ได้รับปริญญาทางการศึกษา เปรียบเทียบกับการสอนของครูที่ไม่มีประสบการณ์ดังกล่าว พบว่าผลการสอนแตกต่างกัน ครูที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอนจะสอนได้ดีกว่าครูที่ไม่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการสอน อย่างเห็นได้ชัด² ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ โรเบิร์ต อี. คอลตัน (Robert E. Dalton) ว่า "ประสบการณ์เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นมากสำหรับอาจารย์ที่เลี้ยง³

เทคนิคในการนิเทศการฝึกสอน

หลักทั่วไปในการนิเทศการสอน

1. การนิเทศการสอนจะต้องเป็นการเสริมสร้างและสร้างสรรค์

¹Dan BoykCooke, Quantitative Standards for the Implementation of Qualitative Standards in Student Teaching Programs," Dissertation Abstracts, No. 9 University Microfilm, 1960.

²Robert W. Ricky, Planning for Teaching, 4 th.ed. (New York: McGraw-Hill, 1968), pp. 69 - 70.

³Robert E. Dalton, "A Comparative Appraisal of Supervising Teacher and Student Teacher Performance as an Evaluation Technique in Student Teaching Program," Dissertation Abstracts 26,10 (August, 1959) : 891 A.

2. การนิเทศการสอนต้องเป็นประชาธิปไตย
3. การนิเทศการสอนต้องตั้งอยู่บนรากฐานของการพัฒนาวิชาชีพ
4. การนิเทศการสอนมุ่งให้นักศึกษาฝึกสอนได้ปฏิบัติด้วยวิธีการที่ถูกต้อง
5. การนิเทศการสอนในสถาบันฝึกหัดครูจะต้องมีลักษณะของความร่วมมือของอาจารย์เป็นส่วนรวม
 6. การนิเทศการสอนต้องสม่ำเสมอและใกล้ชิด
 7. การนิเทศการสอนต้องมุ่งช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนประสบความสำเร็จในการสอน จะต้องใช้เทคนิคในการนิเทศหลายอย่าง
 8. การนิเทศการสอนแก่นักศึกษาฝึกสอนต้องดูแลความเป็นอยู่และการปฏิบัติงาน อย่างใกล้ชิดด้วย
 9. การนิเทศการสอนต้องหาทางส่งเสริมความเจริญของงาน และพัฒนาการของนักศึกษา โดยเฉพาะเรื่องความถนัดของแต่ละบุคคล
 10. การนิเทศการสอนต้องเกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความรู้สึกรอบรู้ และการสร้างมนุษยสัมพันธ์อันดีในหมู่ครู
 11. การนิเทศการสอนควรมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน และสามารถประเมินผลได้ด้วยตนเอง
 12. การนิเทศการสอนควรตั้งอยู่บนหลักการแห่งเหตุผล ¹

เทคนิคในการนิเทศการฝึกสอน

เทคนิคการนิเทศการฝึกสอนมีความจำเป็นอย่างมาก เพราะช่วยให้งานในหน้าที่ประสบความสำเร็จ อาจารย์ที่เลี้ยงในฐานะผู้นิเทศผู้หนึ่ง จึงควรที่จะศึกษาเกี่ยวกับเทคนิค

¹เชิญ วีระฉายา, การฝึกสอนและกรณีนิเทศการสอน, หน้า 75.

ในการนิเทศ เพื่อให้การนิเทศการฝึกสอนบรรลุเป้าหมายได้รวดเร็วและมีคุณภาพมากขึ้น
ซึ่งมีความหมายต่อการศึกษาของชาติ

สาย ภาณุรัตน์ ได้จำแนกเทคนิคในการนิเทศการฝึกสอน ไว้ดังนี้

1. เทคนิคเสนอแนะ

- 1.1 ชี้แทนการออกคำสั่งบังคับ
- 1.2 ชี้แนะให้ทราบความจำเป็น

2. เทคนิคสาธิต

- 2.1 ลงมือทำเองเป็นตัวอย่าง
- 2.2 ส่งปัญหาให้แก้ร่วมกัน

ข้อควรระมัดระวังในเรื่องนี้คือ ถ้าไม่มั่นใจว่าจะสาธิตได้ดีแล้ว ควรหลีกเลี่ยง
การสาธิต เพราะแทนที่จะได้ผลดีกลับจะเป็นผลเสีย

3.- เทคนิคกัยวิกัย (กัย = ชื้อ, วิกัย = ขาย) หมายถึง การซื้อและขาย
ความคิด โดยธรรมชาติมนุษย์ชอบต่อต้านการสั่งให้ทำ ดังนั้นผู้นิเทศควรให้โอกาสแก่ผู้
รับการนิเทศได้แสดงพฤติกรรมดังต่อไปนี้

3.1 ปล่อยให้แสดงออกมาให้หมด (หมายถึงการซื้อ) แล้วจึงเติมที่ขาดไป
ให้ (หมายถึงการขายความคิด)

3.2 ส่งปัญหาทำให้ได้กัน

4. เทคนิคชวนพาที่

- 4.1 สอนหาหลักการและวิชาการ
- 4.2 ให้สิ่งที่ยังขาด

5. เทคนิคแพร่พิมพ์

- 5.1 เสนอสิ่งที่ควรสนใจ
- 5.2 แนะนำวิธีแก้ปัญหาที่เห็นว่ายังขาด

6. เทคนิคปลุกมทานิยม

6.1 ช่วยทุกข์ยากเป็นการส่วนตัว

6.2 มีจุดมุ่งอยู่ที่เด็กนักเรียน

7. เทคนิคป้องกันชนมมเนย

7.1 ป้อนปัญหาง่าย ๆ ที่ไม่เกินความสามารถที่จะขอได้ก่อน แล้วค่อยขยับยากขึ้นเป็นลำดับ

7.2 ช่วยหาทางแก้ปัญหาก่อนเป็นที่พอใจ¹

เจ. ไมเนอร์ กวินน์ (J. Minor Gwynn) ได้เสนอเทคนิคหรือวิธีการเป็น 2 แบบคือ

1. การนิเทศเป็นรายบุคคล ซึ่งมีวิธีการที่จะปฏิบัติ ดังนี้

1.1 การสังเกตการสอนในชั้นเรียน

1.2 การทดลองในห้องเรียน

1.3 การปรึกษาหารือ

1.4 การไปเยี่ยมและสังเกตการสอน

1.5 การเลือกวัสดุอุปกรณ์การสอน

1.6 การประเมินผลตัวเอง

2. การนิเทศเป็นรายกลุ่ม ซึ่งมีวิธีการ ดังนี้

2.1 ตั้งกรรมการกลุ่มทำงาน (Committee) การจัดตั้งกรรมการเป็นกลุ่มขนาดเล็ก เพื่อศึกษาความจริงใจของกลุ่ม กลุ่มขนาดใหญ่มีประโยชน์มากเมื่อมีความต้องการจะทราบข้อมูลต่าง ๆ

¹สาย ภาณุรัตน์, หลักการนิเทศการศึกษา (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2517), หน้า 83 - 84.

2.2 กลุ่มศึกษาวิชาการ (Course work) หมายถึง การให้ครูไปศึกษาเพิ่มเติมนอกจากเวลาทำการสอน

2.3 ห้องปฏิบัติการหลักสูตร (Curriculum Laboratory) เป็นศูนย์กลางที่จะรวบรวมวัสดุอุปกรณ์การสอน และหนังสือคู่มือ แบบเรียนต่าง ๆ เป็นแหล่งวิทยาการและกระตุ่นการทำงานในอาชีพครู

2.4 การอ่านเฉพาะเรื่อง (Directed Reading) เป็นการแนะนำและส่งเสริมให้ครูได้อ่านบทความสั้น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาชีพของตน

2.5 การสาธิตการสอน (Demonstration) เป็นได้ทั้งการนิเทศเป็นกลุ่มและรายบุคคล การสาธิตการสอนที่ดีจะต้องมีการเตรียมการอย่างรอบคอบ และมีความมุ่งหมายที่แน่นอนให้โอกาสแก่ครู ได้เห็นวิธีการสอนใหม่ ๆ ครูที่สังเกตการสอนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของการสาธิตการสอนก่อนมีการจัดมันที่กอย่างระมัดระวัง มีการอภิปรายการสอนร่วมกับครูอื่น ๆ และผู้สาธิตภายหลังการสาธิตการสอนแล้ว

2.6 การศึกษานอกสถานที่ (Field Trip) เป็นการเพิ่มประสบการณ์ตรงให้กับครูได้มากที่สุด เป็นการเรียนรู้จากสภาพจริง

2.7 การฟังคำบรรยาย (Lectures) โดยการเชิญวิทยากรมาบรรยายพิเศษ ในหัวข้อเรื่องที่กำลังอยู่ในความสนใจ

2.8 การอภิปราย (Panel Discussion) เป็นวิธีที่นำมาใช้ให้การศึกษา โดยเชื่อว่าทุก ๆ คนต้องการได้รับการยกย่อง ยอมรับจากบุคคลอื่น ดังนั้น ผู้ศึกษาจะต้องเตรียมการศึกษาเรื่องราวต่างๆ ในการอภิปราย ผู้นิเทศก็มีโอกาสจะกระตุ่นผู้ศึกษาให้ตื่นตัว ขวนขวาย เพื่อแสดงความคิดความสามารถของตนเอง

2.9 ห้องสมุดเฉพาะวิชา (Professional Libraries) เป็นที่รวบรวมหนังสือวารสาร วัสดุต่าง ๆ ที่ได้คัดเลือกไว้เพื่อความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครู ควรเป็นห้องที่สบาย มีเก้าอี้เหมาะสม มีแสงสว่างเพียงพอ ควรจะจัดหาวัสดุและหนังสือเพิ่มขึ้นอยู่เสมอ ครูมีอิสระพอที่จะเข้ามาใช้ด้วยตนเองตลอดเวลา ยืมหนังสือและวัสดุออกไปใช้ตามความต้องการ ภายในห้องมีที่ **ประชุมกลุ่มย่อย**

2.10 องค์การวิชาชีพและประชุมวิชาชีพ (Professional Organization and Meeting) นี้มีคุณค่ามาก นอกจากทางด้านวิชาการแล้วยังมีประโยชน์ในด้านสังคมของครู ทำให้ครูได้พบปะบุคคลต่าง ๆ และได้รู้จักคุ้นเคยกันมากขึ้น การมีการเขียนรายงานเกี่ยวกับการประชุมหรือพิมพ์เผยแพร่หลังจากประชุมแล้ว

2.11 ป้ายนิเทศหนังสือคู่มือครู (Supervisory Bulletins and Handbooks) การจัดป้ายนิเทศมีคุณค่ามาก โดยเฉพาะในโรงเรียนใหญ่ ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้บุคลากรทุกคนคุ้นเคยกับแผนงาน โครงการ วิชาการ และวัสดุใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมความสนใจใหม่ ๆ

นอกจากนี้สำนักงานศึกษานิเทศก์ และผู้อำนวยการสอน (Department of Supervision and Directors of Instruction) แห่งสหรัฐอเมริกาได้รายงานเกี่ยวกับเทคนิคที่นิยมใช้ในการนิเทศ. มีดังนี้

1. การประชุม ได้แก่ การประชุมเกี่ยวกับหลักสูตร การประชุมปฏิบัติการ การศึกษาเป็นหมู่เป็นกลุ่ม การสัมมนา การทำงานในรูปกรรมการ
2. การเยี่ยมเพื่อนิเทศ และมีการปรึกษาหารือหลังการเยี่ยมเสมอ ผู้นิเทศจะต้องศึกษาเกี่ยวกับสภาพการเรียนทั้งหมดด้วย และให้ความสนใจเกี่ยวกับองค์ประกอบที่จะส่งผลต่อการเจริญเติบโตทางการศึกษาของนักเรียนทั้งหมดด้วย
3. จัดป้ายนิเทศทางอาชีพ การจัดป้ายนิเทศจัดทำโดยผู้ที่ถูกแต่งตั้งให้ทำหน้าที่นิเทศ ถ้าป้ายนิเทศเหล่านั้นจัดทำโดยครูก็จะมีคามหมายยิ่งขึ้น ป้ายนิเทศเหล่านี้จะสื่อความหมายให้เราทราบเกี่ยวกับสรุปผลการวิจัยต่าง ๆ การวิเคราะห์เกี่ยวกับประชุมในเรื่องอาชีพและพัฒนาเกี่ยวกับวิชาการด้านต่าง ๆ

¹ J. Minor Gwynn, Theory and Practice of Supervision, (New York : Dodd Mead and Company , 1961), pp. 326 - 344.

4. ห้องสมุดวิชาชีพ จะเป็นแหล่งให้ข่าวสารต่าง ๆ นอกจากจะเป็นเครื่องช่วยให้เกิดความพึงพอใจในแต่ละบุคคลแล้ว หนังสือ เอกสาร วารสารต่าง ๆ ยังจะให้แนวความคิดแก่ครูด้วย

5. ศูนย์วัสดุหรือห้องทดลอง เกี่ยวกับหลักสูตร ซึ่งจะเป็นแหล่งแนะนำเกี่ยวกับการสอน ตัวอย่างวัสดุ และเทคโนโลยีต่าง ๆ ¹

วิลเลียม เอช. เบอร์ตันและ ลีโอ เจ. บร็อคเนอร์ (William H. Burton and Leo J. Brueckner) ได้สรุปวิธีการนิเทศที่ถือได้ว่าเป็นเทคนิคการปรับปรุงการสอนมีดังนี้ :

1. กลไกในการนิเทศเป็นกลุ่ม (Group Devices)

1.1 เทคนิคที่จะต้องลงมือทำ (Doing Techniques)

- การประชุมปฏิบัติการ (Workshops)
- กรรมการต่าง ๆ (Committee)

1.2 เทคนิคที่จะต้องใช้การติดต่อสื่อสารทางวาจา (Verbal Techniques)

- การประชุม (Staff meeting)
- การให้คำปรึกษาเป็นกลุ่ม (Group Counseling)
- การให้เรียนวิชาต่าง ๆ ในวิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัย (Course Work)
- การให้เอกสารทางการศึกษา (Documentary Aids)
- การกำหนดหนังสือให้อ่าน (Directed Reading)

¹ Department of Supervisors and Directors of Instruction, "Newer Instructional Practice of Promise," Twelfth Yearbook, (Washington D.C. : National Education Association, 1940), pp, 328-349.

1.3 เทคนิคที่จะต้องใช้การสังเกต (Observation Techniques)

- การสังเกต (Directed Observation)
- การทัศนศึกษา (Field Trip)
- การสัมมนาโดยการท่องเที่ยวไป (Travel Seminars)
- การใช้สื่อทัศนอุปกรณ์ (Audiovisual Aids)

2. กลไกในกรณีพิเศษเป็นรายบุคคล (Individual Devices)

2.1 เทคนิคที่ต้องใช้การมีส่วนร่วม

- การมีส่วนร่วมในการดำเนินการสอนทั้งหมด (Participation in the Total Teaching Acts)
- การแก้ปัญหาของแต่ละบุคคล (Individual Problem Solving)

2.2 เทคนิคการใช้ภาษา

- การปรึกษาหารือเป็นรายบุคคล (Individual conferences)
- การปรึกษาหารือเพื่อให้เกิดการปรับตัว (Adjustment Counseling)

2.3 เทคนิคการสังเกต

- การสังเกต (Directed Observation)
- การเข้าเยี่ยมเยียนระหว่างกันและกัน (Intervisitation)¹

¹ William H. Burton and Leo J. Brueckner, Supervision : A Social Process, (New York : Appleton-Century Co., 1955), p.17.

เมื่อพิจารณาให้ถี่ถ้วนแล้วจะเห็นว่า เทคนิคต่าง ๆ ต้องอาศัยออกทางการพูดหรือทางวาจาเป็นส่วนสำคัญ ร่องลงมาเป็นการลงมือทำให้ดู ซึ่งที่จริงแล้วเทคนิคการนิเทศควรจะเป็นครั้งที่ลงมือกระทำให้ดู น่าจะได้ผลดีกว่า แต่ทั้งนี้คงจะเป็นเพราะว่า การนิเทศแต่ละครั้งต้องใช้เทคนิคหลาย ๆ อย่าง หรืออาจจะถือว่าการนิเทศนั้นต้องพูดนำก่อนเสมอ เทคนิคต่าง ๆ จึงค่อนข้างแสดงออกทางวาจา และตามมากด้วยการลงมือกระทำ ดังจะเห็นได้จาก สำนักงานนิเทศก์และผู้อำนวยการด้านการสอน (Department of Supervisors and Directors of Instruction) แห่งสหรัฐอเมริกา ได้รายงานไว้ว่า "เทคนิคการนิเทศที่นิยมใช้ในสหรัฐอเมริกา ได้แก่ การประชุมแบบต่าง ๆ การเยี่ยมนิเทศ การจัดป้ายนิเทศ การจัดห้องสมุด การจัดศูนย์วัสดุอุปกรณ์ หรือห้องทดลองเกี่ยวกับหลักสูตร" ¹

นอกจากนี้ยังมีเทคนิคอื่น ๆ อีก เช่น การทดลอง การทดสอบ วัสดุ และการวิจัย เป็นต้น ส่วนการจะเลือกใช้เทคนิคใดสำหรับนิเทศนั้น ให้คำนึงถึงโอกาสที่ใช้และควรตระหนักว่า ไม่มีเทคนิคหรือวิธีใดที่ดีที่สุด ฉะนั้นในการพิจารณาเลือกใช้เทคนิคต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด จะต้องขึ้นอยู่กับ **วิจารณ์งาน และคุณภาพ** ของผู้นิเทศแต่ละคน โดยคำนึงถึงผลที่จะได้ให้คุ้มค่าที่สุด สะดวกที่สุด และประหยัดที่สุด ²

สำหรับการนิเทศการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอนของวิทยาลัยครูนั้น นอกเหนือจากเทคนิคหรือวิธีการดังกล่าวแล้ว ทางวิทยาลัยครูจะต้องเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษา

¹ ฐิตวัฒน์ วรรณพงษ์, "การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ในเขตศึกษาสิบเอ็ด." (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 22.

² รัตติ ทองใหญ่ ณ อยุธยา, "เทคนิคในการนิเทศการสอน....," หน้า 56.

เช่น การให้ฝึกปฏิบัติ (Performance Training) การเตรียมคู่มือฝึกสอนที่ดีให้ การเตรียมความพร้อมทางด้านวิชาการ เช่น ความรู้ในเนื้อหา การจัดกิจกรรมเสริมวิชา ฯลฯ และการเตรียมความพร้อมทางด้านบุคลิกภาพด้วยแล้ว ทางโรงเรียนฝึกสอนเอง บุคคลที่มีบทบาทที่สำคัญที่สุด ในช่วงระยะเวลาฝึกสอนของนักศึกษา คือ อาจารย์ที่เลี้ยง เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และอยู่กับนักศึกษาฝึกสอนมากที่สุด จะต้องใช้เทคนิคในการเตรียมความพร้อมในเรื่องต่าง ๆ ให้แก่นักศึกษาฝึกสอน จึงจะทำให้โครงการฝึกสอนประสบความสำเร็จตามที่มุ่งหวังไว้ เพราะอาจารย์ที่เลี้ยงเป็นผู้ที่มีอิทธิพลมากที่สุดในการถ่ายทอดและเป็นแบบอย่างแก่นักศึกษาฝึกสอนในระหว่างการฝึกสอน

การนิเทศการฝึกสอนของอาจารย์ที่เลี้ยง อาจแบ่งระยะการนิเทศการฝึกสอนออกได้เป็น 3 ระยะ คือ

ระยะแรก ระยะก่อนฝึกสอน เป็นระยะในช่วงสัปดาห์แรกของการออกฝึกสอน ซึ่งนักศึกษาฝึกสอนจะต้องเรียนรู้งานจากสถานการณ์ที่เป็นจริง เช่น สังเกตการสาธิตการสอนของอาจารย์ที่เลี้ยง เยี่ยมชั้นเรียน ศึกษาหลักสูตร ร่วมทำงาน วางแผนการสอน เตรียมบทเรียน เตรียมความรู้ในเนื้อหาวิชา จัดกิจกรรม อุปกรณ์ วิธีสอน การวัดผล หนังสือค้นคว้า การจัดชั่วโมงสอน งานประจำชั้น ตลอดจนศึกษาสภาพทางโรงเรียน ห้องเรียนและอื่น ๆ ซึ่งเป็นหน้าที่ของอาจารย์ที่เลี้ยงที่จะต้องใช้เทคนิคต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้ให้นักศึกษาฝึกสอนมีความเข้าใจ มีปฏิสัมพันธ์ที่ดี และเพิ่มพูนเจตคติที่ดีต่อการฝึกสอน

ระยะที่สอง ระยะระหว่างการฝึกสอน เป็นระยะที่อาจารย์ที่เลี้ยงจะใช้เทคนิคในการแนะนำนักศึกษาฝึกสอนให้สามารถปรับปรุงการสอนของตนให้ดีขึ้น ตลอดจนการแก้ไขพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของเด็ก

ระยะที่สาม ระยะเสร็จสิ้นการฝึกสอน เป็นระยะสัปดาห์สุดท้ายของการออกฝึกสอนของนักศึกษา อาจารย์ที่เลี้ยงต้องร่วมพิจารณาปรึกษา ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะกับนักศึกษาฝึกสอน อาจารย์นิเทศก์ เพื่อประเมินผลการฝึกสอนของนักศึกษาและเก็บรวบรวมงาน

เทคนิคหรือเครื่องมือที่จะช่วยในการตัดสินใจว่านักศึกษาฝึกสอนมีทักษะในการสอนเพียงไรนั้น ได้จากการสังเกตการสอนและการรับฟัง การสังเกตพฤติกรรมทางวาจาและไม่ใช้วาจาของเขา คือ

1. การวิเคราะห์พฤติกรรมทางวาจาของ เน็ด เอ. แพลนเคอร์ส (Ned A. Flanders) เป็นวิธีที่ใช้กับการดูการสอนในชั้นเรียน ขณะนักศึกษาสอนอยู่ วิธีนี้กำลังเป็นที่นิยมอย่างกว้างขวาง เพราะเป็นการนิเทศการฝึกสอนอย่างมีระบบและเป็นปรนัย กล่าวคือ เป็นการวิเคราะห์การสอนที่สามารถแสดงออกมาให้ผู้สอนได้รู้จักตัวเองเป็นปริมาณตัวเลขที่แน่นอน วิธีนี้ แพลนเคอร์ส ได้กำหนดพฤติกรรมทางวาจาระหว่างครูและนักเรียน ในระหว่างสอนโดยแบ่ง พฤติกรรมที่จะสังเกตได้ออกเป็น 10 ลักษณะ ดังนี้

๖ พฤติกรรมของครู (ข้อ 1 - 4 เป็นอิทธิพลทางอ้อม ข้อ 5 - 7 เป็นอิทธิพลทางตรง)

- พฤติกรรมของนักเรียน (ข้อ 8 - 10)

พฤติกรรมของครู

1. การยอมรับความรู้สึกของนักเรียน
2. การชมเชยให้กำลังใจแก่นักเรียน
3. การยอมรับนำความคิดเห็นของนักเรียนไปใช้
4. การซักถาม
5. การอธิบายหรือบรรยาย
6. การให้แนวทาง
7. การวิจารณ์หรือการใช้อำนาจ

พฤติกรรมของนักเรียน

8. การพูดและการตอบคำถาม
9. การพูดอย่างมีความคิดริเริ่ม
10. การเงียบหรือมีการสับสนวุ่นวาย

การสังเกตพฤติกรรมตามแบบของ แฟลน เคอร์ส นั้น จะมาใช้ตัดสินผลการสอน
 ของนักศึกษาทันทีไม่ได้ แต่ใช้เป็นแนวทางหนึ่งในการนิเทศเท่านั้น ซึ่งบางครั้งก็มีอุปสรรค
 เกี่ยวกับบทเรียน

ในระบบ แฟลน เคอร์ส ที่จะนำไปใช้ในการสังเกตการสอนมีลักษณะ

1. ครูพูดหรือครูกล่าว
2. ครูถาม
3. นักเรียนตอบ
4. นักเรียนถาม
5. เจียบหรือว่านวาย

แนววิเคราะห์พฤติกรรมในห้องเรียน

ชนิดของพฤติกรรม	รหัส	ลักษณะพฤติกรรม
ครูพูด	T.S	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูบรรยายหรืออธิบาย 2. ครูออกคำสั่งหรือแนะแนวทาง 3. ครูยอมรับความรู้สึก - ความคิด ชมเชย สนับสนุน ให้กำลังใจ 4. ครูปฏิเสธหรือคัดค้าน
ครูถาม	T.Q	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูตั้งคำถามในแนวกว้าง 2. ครูตั้งคำถามในแนวแคบ
นักเรียนตอบ	S.A	<ol style="list-style-type: none"> 1. นักเรียนตอบโต้โดยใช้ระดับปัญญาสูง 2. นักเรียนตอบโต้โดยใช้ระดับปัญญาค่ำ

นักเรียนถาม	ร.๑	1. นักเรียนตั้งคำถามในแนวกว้าง 2. นักเรียนตั้งคำถามในแนวแคบ
เจียบหรือวุ่นวาย	ร	1. เจียบอย่างมีวัตถุประสงค์ 2. เจียบอย่างไม่มีวัตถุประสงค์ 3. นักเรียนวุ่นวาย

อาจารย์ที่เลี้ยงจะใช้วิธีนี้ บันทึกพฤติกรรมทางวาจาระหว่างครูสอนกับนักเรียน จะต้องจำข้อความเกี่ยวกับพฤติกรรมประจำรหัสที่จัดไว้ในตารางให้ได้ เช่น

- T.S 1. ครูบรรยายหรืออธิบาย
- T.S 2. ครูออกคำสั่งหรือแนะแนวทาง
- T.S 3. ครูยอมรับความรู้สึก สนับสนุน ให้กำลังใจ
- T.S 4. ครูปฏิเสธหรือคัดค้าน
- S 1. เจียบอย่างมีวัตถุประสงค์
- S 2. เจียบอย่างไม่มีวัตถุประสงค์
- S 3. นักเรียนวุ่นวาย

เวลาที่ใช้ในการเช็คพฤติกรรมในตอนแรก ๆ อาจใช้ช่วงเวลา 5 - 10 วินาทีต่อหนึ่งครั้ง และเมื่อชำนาญแล้วก็อาจใช้ 3 วินาทีต่อหนึ่งครั้ง

2. เครื่องบันทึกเสียง (Tape Recorder) สามารถใช้ในการตัดสินพฤติกรรมทางวาจาของครูได้ โดยแท้จริงแล้ว ในปัจจุบันนี้นักศึกษาฝึกสอนของบางวิทยาลัยในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการใช้เครื่องบันทึกเสียง เพื่อบันทึกเสียงในการสอนของตน โดยเก็บไว้ในโต๊ะขณะที่สอน และนำมาเปิดฟังหลังจากการสอนแล้ว เพื่อสำรวจว่า "คนสอนอะไร และสอนอย่างไร ในห้องเรียน" อาจารย์ที่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนควรได้ฟังการสอนจากเครื่องบันทึกเสียงร่วมกัน วิพากษ์วิจารณ์ ดิชม ให้ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะ ซึ่งการกระทำเช่นนี้จะช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนได้ทราบถึงชนิดคำถามที่ตนใช้ จำนวนครั้ง

ที่ครูพบในห้องเรียน การใช้ภาษา ว่าเหมาะสมหรือไม่ ตลอดจนการตอบของนักเรียน

วิทยาลัยครูอุตรธานี มีการใช้เครื่องบันทึกเสียงสำหรับนักศึกษาฝึกสอนที่สอนใน
ที่ไกล ๆ โดยให้นักศึกษามบันทึกการสอนของตนเอง และส่งกลับมาที่วิทยาลัย เพื่อให้อาจารย์
นิเทศก์วิเคราะห์การสอนของตน¹

3. Video-Tape Recorder เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจพฤติกรรม
ทางวาจาได้ดีเท่ากับการสำรวจพฤติกรรมที่ไม่ใช้วาจา แต่มีราคาแพงจนเกินไปและไม่
สะดวกอย่างยิ่งในการที่จะนำไปใช้ในโรงเรียนฝึกสอนในประเทศไทย

4. การใช้การศึกษาเป็นช่วงระยะเวลา (Time-Motion Study)
เป็นเครื่องมือหรือกลวิธี ที่ง่ายมากอีกวิธีหนึ่งที่ใช้สำรวจได้ทั้งพฤติกรรมทางวาจาและไม่ใช้
วาจา การศึกษาเป็นช่วงระยะเวลานี้ สามารถแสดงได้ว่าในช่วงระยะเวลาหนึ่งเช่น 30
นาที ครูทำอะไรบ้าง และนักเรียนทำอะไรบ้าง

การสังเกตในการนิเทศควรมีกระดาษหนึ่งแผ่น ซึ่งแบ่งออกเป็นหัวข้อ ดังนี้

สิ่งที่ครูและนักเรียนทำ	สิ่งที่ต้องปรับปรุง
5 นาที	
5 นาที	
5 นาที	
5 นาที	
5 นาที	
5 นาที	

ในขณะที่ผู้นิเทศก์การสอนสังเกตการสอนอยู่นั้น จะต้องพิจารณาตัดสินว่า สิ่งที่
คนเห็นและได้ยินในการสอนในห้องเรียนนั้นอะไรเป็นสิ่งที่ "ดี" และอะไรเป็นสิ่งที่ "ไม่ดี"
ควรปรับปรุง วิธีการนี้คือตรงที่ว่ามีการแสดงให้เห็นถึงส่วนที่ดีเท่า ๆ กับปัญหาที่เกิดขึ้นใน
การสอน ส่วนที่ดีจะต้องมีการเน้นให้นักศึกษาฝึกสอนฟัง ทั้งนี้เพราะว่าคนทุกคนจะเกิด

¹ วนดี ทองใหญ่ ๗ อรุณยา, "เทคนิคในการนิเทศการสอน...", หน้า 65.

การเรียนรู้ได้ดีที่สุดจากแรงจูงใจในทางบวก และบางครั้งนักศึกษาฝึกสอนไม่ทราบว่าสิ่งที่ตนปฏิบัติลงไปนั้นอะไรเป็นสิ่งที่ "ดี"

5. การวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation Analysis) ในการนิเทศการฝึกสอนที่ดีที่สุดนั้น ผู้นิเทศจะต้องวิเคราะห์สถานการณ์หลังจากการใช้การศึกษาเป็นช่วงระยะเวลา เพื่อช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนวิเคราะห์หรือแยกแยะบทเรียนหลังจากที่ได้ทำการสอนไปแล้ว ให้ได้เห็นว่ อะไรเป็นสิ่งที่ "ดี" หรืออะไร "ไม่ดี" และเป็นเพราะอะไร

ในการประชุมปรึกษาหารือ เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์เกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้น ครูพี่เลี้ยงหรืออาจารย์นิเทศก็ควรพูดว่า "คุณคิดว่าการสอนของคุณในวันนี้เป็นอย่างไรบ้าง" "ในการสอนของคุณ คุณคิดว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดีบ้าง และอะไรเป็นข้อบกพร่อง และถ้าคุณจะสอนบทเรียนนี้ใหม่อีกครั้งหนึ่ง คุณจะแก้ไขเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง"

โดยทั่ว ๆ ไป แล้วผู้นิเทศจะพบว่า นักศึกษาฝึกสอนส่วนมากจะบอกถึงสิ่งต่างๆ ปัญหาต่าง ๆ ในการสอน เช่นเดียวกับผู้นิเทศก็คิดว่าหรือจับมันได้ ในเมื่อเป็นเช่นนี้ ครูพี่เลี้ยงหรืออาจารย์นิเทศก็ต้องบอกถึงข้อเพิ่มเติมที่ตนสังเกตเห็นและนักศึกษาฝึกสอนยังไม่ได้พูดออกมาให้แก่นักศึกษาฝึกสอน

เมื่อนักศึกษาฝึกสอนได้ปฏิบัติการสอนในห้องเรียนและสอนบางสิ่งบางอย่างได้ดี ครูพี่เลี้ยงหรืออาจารย์นิเทศ ควรจะถามว่า "ทำไม" นักศึกษาฝึกสอนจึงคิดว่าสิ่งที่ทำไปนั้นดีหรือไม่ดี ซึ่งจะทำให้นักศึกษาฝึกสอนมองเห็นเหตุผลว่าทำไม การสอนบางจุดจึงทำได้ดีและบางจุดทำไม่ได้ดี ด้วยวิธีการเช่นนี้จะช่วยให้นักศึกษาฝึกสอนเหล่านี้ สามารถวิเคราะห์การสอนของตนเองได้ เมื่อออกไปเป็นครูที่แท้จริงในชั้นประถมศึกษา เพราะจะไม่เป็นผู้นิเทศการสอนหรือจะมีก็น้อยเหลือเกิน และเขาจะต้องเรียนรู้วิธีการปรับปรุงการสอนด้วยตัวเขาเอง

6. การพบปะพูดคุยกัน เป็นรายบุคคลเป็นกลวิธีที่สำคัญในการนิเทศการฝึกสอน นอกเหนือไปจากการวิเคราะห์สถานการณ์ เพราะการพบปะพูดคุยกันเป็นรายบุคคลระหว่าง

ครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอน เป็นการสร้างบรรยากาศความเป็นกันเองและนักศึกษาฝึกสอนแต่ละคนต่างก็มีความแตกต่างกันไป การพบปะพูดคุยเกี่ยวกับการสอนระหว่างครูพี่เลี้ยงและนักศึกษาฝึกสอนควรจะได้ปฏิบัติทุกวันโดยไม่มีข้อยกเว้น

7. การป้อนกลับ (Feed back) สำหรับนักศึกษาฝึกสอน อาจได้จากนักเรียนในห้องเรียนได้ ซึ่งในกรณีนี้ครูพี่เลี้ยงหรืออาจารย์นิเทศก์สามารถจัดทำแบบสอบถามหรือตารางวิธีการประเมินค่าขึ้น เพื่อสำรวจการสอนของนักศึกษาฝึกสอนสำหรับแจกให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น การที่จะได้ทราบว่านักเรียนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับนักศึกษาฝึกสอนในฐานะที่เป็นครูคนหนึ่งนั้นเป็นสิ่งสำคัญ การกระทำเช่นนี้จะได้ผลดีที่สุดก็ต่อเมื่อครูพี่เลี้ยงให้นักเรียนเขียนคำตอบของแบบสอบถามในขณะที่นักศึกษาฝึกสอนกำลังทำงานเกี่ยวกับการพัฒนาโรงเรียน หรือทำงานอื่น ๆ อยู่นอกห้องเรียน และนักเรียนที่ตอบแบบสอบถามนั้นไม่ต้องเขียนชื่อตนเอง (นักศึกษาฝึกสอนควรได้ทราบการกระทำนี้ เพื่อแสดงให้เห็นว่าไม่ใช่เป็นการจับผิด แต่เป็นการกระทำเพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน และเพื่อประโยชน์ต่อตัวนักศึกษาเองด้วย)

8. มีระบบของการใช้แบบประเมินผลซึ่งง่าย มีความสมบูรณ์ในตัวเอง ทุกคนสามารถเข้าใจได้โดยง่ายและสะดวกในการใช้

9. การสัมมนาเป็นบางระยะเวลาและการสัมมนาบ่อย ๆ สำหรับนักศึกษาฝึกสอนการประชุมเป็นครั้งคราวในระหว่างภาคที่ทำการฝึกสอน เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก เพราะว่าการสัมมนานี้ นักศึกษาฝึกสอนจะบอกถึงประสบการณ์ที่ดีที่สุด มีประโยชน์ที่สุดของตน แลกเปลี่ยนประสบการณ์ซึ่งกันและกัน ช่วยกันอภิปรายปัญหาและหาวิธีหรือให้ข้อเสนอแนะในการแก้หรือลดปัญหา และยังก่อให้เกิดให้นักศึกษาฝึกสอนได้มีแนวคิดใหม่ ๆ และมีโอกาสในการที่จะนำแนวคิดที่ได้รับไปใช้สอนในห้องเรียน ¹

¹ ออตโต เจ. ชิปลลา, "กลวิธีในการนิเทศการสอนและการนิเทศการสอนอย่างมีระบบ," แปลและเรียบเรียงโดย ชูศรี สุวรรณโชติ ใน โครงการปรับปรุงการฝึกสอนในโครงการฝึกหัดครูชนบท (กรุงเทพฯ: เจริญวิทยการพิมพ์, 2521), หน้า 111-117.

ถ้าพิจารณาถึงเทคนิคในการนิเทศการฝึกสอนอย่างแคบ ๆ ก็จะได้ข้อสรุปว่า การนิเทศการฝึกสอนเป็นการรวบรวมเอาวิธีการทั้ง 2 ระบบ คือ พฤติกรรมทางวาจาและ พฤติกรรมที่ไม่ใช้วาจาของนักศึกษาฝึกสอน ไว้วางกัน

เทคนิคหรือศิลปะบางประการในการเป็นผู้นำ

เนื่องจากอาจารย์ที่เลี้ยงจะต้องทำหน้าที่ช่วยเหลือ ชี้แนะ แก่นักศึกษาฝึกสอน อาจารย์ที่เลี้ยงควรจะต้องมีเทคนิคในการเป็นผู้นำด้วย เพื่อสร้างศรัทธาให้เกิดแก่นักศึกษา ฝึกสอน

กมล ชูทรัพย์ ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเทคนิคและศิลปะที่จำเป็นสำหรับผู้นำ ซึ่ง อาจารย์ที่เลี้ยงควรมีดังนี้

1. เทคนิคในการสั่งงาน การสั่งงานควรจะต้องถูกต้องกาลเทศะ การให้ คำแนะนำหรือคำสั่งใด ๆ จะต้องชัดเจนเพียงพอที่นักศึกษาฝึกสอนจะเข้าใจได้ถูกต้องปฏิบัติ ได้ตรงตามความต้องการและจะต้องระมัดระวังเรื่องการใช้เสียง อ้อยคำ สีหน้าและท่าทาง
2. เทคนิคในการค้ำและคำหนิ การคำหนิหรือคัดค้านใด ๆ ควรมีรากฐาน มาจากงานไม่ใช่เพราะมีอคติส่วนตัว และจะต้องมีข้อเท็จจริงและเหตุผลที่จะสนับสนุนได้ โดยมุ่งให้รู้ผิด และวิธีการแก้ไข ต้องไม่ใช่อารมณ์
3. เทคนิคในการให้ความยกย่องหรือคำชมเชย เพื่อเป็นกำลังใจในการกระทำ ที่ต่อไป การชมเชยต้องกระทำด้วยความจริงใจ และไม่ก่อให้เกิดศัตรูแก่นักศึกษาผู้ได้รับคำชม
4. เทคนิคในการปฏิบัติตน อาจารย์ที่เลี้ยงจะต้องวางตนให้เที่ยงตรง ยุติธรรม ทำตนเป็นมิตรสม่ำเสมอแก่ทุกคน วางตนเป็นกลาง
5. เทคนิคในการฟังคำแนะนำ พยายามสร้างบรรยากาศให้นักศึกษาฝึกสอนและ บุคลากรที่เกี่ยวข้องแสดงความคิดเห็น
6. เทคนิคในการรักษาความสัมพันธ์ในหมู่คณะ ทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักศึกษาเอาใจใส่ดูแลนักศึกษาอย่างสม่ำเสมอ

7. เทคนิคในการส่งเสริมให้ผู้รับการนิเทศมีความสามารถเพิ่มขึ้น โดยการให้ความช่วยเหลือในการให้คำปรึกษาหารือทางด้านวิชาการ เทคนิคการฝึกสอนและอื่น ๆ ให้แก่นักศึกษาฝึกสอน¹

ในปี พ.ศ. 2503 จรูญทัศน์ พุกกะมาน ได้ทำการวิจัย "ปัญหาต่าง ๆ ของนิสิตฝึกสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงโครงการฝึกหัดครูในระดับปริญญาตรีในประเทศไทย" ผลวิจัยในครั้งนี้พบว่าส่วนใหญ่ของอาจารย์และนิสิตมีความเห็นตรงกันว่าความยุ่งยากที่นิสิตฝึกสอนประสบมากที่สุดคือ ความยุ่งยากเกี่ยวกับเทคนิคการสอน ผู้วิจัยได้เสนอแนะในเรื่องนี้ว่า ควรจัดประสบการณ์สังเกตการสอน และให้นิสิตมีส่วนร่วมในการสอนให้มากขึ้นในขณะที่ไปสังเกตการสอน และจัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือมากขึ้น²

ปี พ.ศ. 2516 สมพร สาริกบุตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาอาจารย์ที่เลี้ยงในการนิเทศการสอนวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง" ปรากฏผลการวิจัยว่า การให้นักศึกษาฝึกสอนเข้าสังเกตการสอนของอาจารย์ที่เลี้ยงก่อนที่จะทำการสอนเองนับว่าเป็นสิ่งดี เพราะจะได้มีโอกาสดูการสอนของครูที่เลี้ยงตั้งแต่ขั้นวางแผนการสอน วิธีควบคุมชั้นเรียน สภาพทั่วไปของชั้นเรียน การแก้ปัญหาในชั้นเรียน และการใช้เทคนิคการสอนอย่างมีประสิทธิภาพของครูที่เลี้ยง³

¹ วิจิตร (ธีระกุล) วรุตบางกูร, กาญจนา ศรีกาฬสินธุ์และสุพิชญา ธีระกุล, การนิเทศการศึกษา (สมุทรปราการ : ชนิษฐ์การพิมพ์และโฆษณา, 2519), หน้า 54 - 55.

² Charoontasana Bukhaman, "The Problems of Student Teachers in the Secondary Schools of Thailand as a Basic for the Improvement of the Undergraduate Teacher Education Program," (Doctor's Thesis, Indiana University, Bloomington, 1960), Abstract.

³ สมพร สาริกบุตร, "ปัญหาอาจารย์ที่เลี้ยงในการนิเทศการสอนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนครูระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 92.

ปี พ.ศ. 2518 ประพนอม เลขชัย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการฝึกสอนของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่" แล้วให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการนิเทศว่า

1. อาจารย์ผู้สอน วิธีสอน อาจารย์นิเทศก์ อาจารย์พี่เลี้ยง จะต้องร่วมมือกันหาทางให้นักศึกษาได้รับความรู้เกี่ยวกับวิธีสอนใหม่ ๆ และให้นักศึกษาได้มีโอกาสทดลองวิธีสอนเหล่านั้น โดยมีการฝึกซ้อมสอน ซึ่งอาจารย์ได้หลายวิธี เช่น การสอนแบบจุดภาค โดยใช้เทปบันทึกภาพ หรือให้สอนกลุ่มเพื่อน การสอนเป็นคณะหรือการสอนแบบสืบสวน เป็นต้น เพื่อให้นักศึกษาเหล่านั้นได้เปรียบเทียบวิธีสอนแบบเก่า ที่ตนเคยเรียนหรือเคยใช้มาในการทดลองสอน

2. ทางคณะและภาควิชาต่าง ๆ ควรปรับปรุงแนวและวิธีสอนเสียใหม่ เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้ปฏิบัติทดลองใช้เครื่องมือสื่อทัศนูปกรณ์ด้วยตนเอง เพื่อจะได้รับประสบการณ์ตรงและ เกิดความรู้ ความเข้าใจ จนสามารถนำไปใช้ได้

3. อาจารย์นิเทศก์ควรมีประสบการณ์ในการสอนหรือมีความรู้ในการนิเทศ

4. ควรจัดให้มีการสัมมนาในวันที่ไม่มีการฝึกสอน เพื่อว่านักศึกษาจะไ้ไม่เสียเวลาฝึกสอน

5. ควรมีนโยบายให้นักศึกษาที่จะฝึกสอนในเทอมต่อไป ได้เข้าฟังปัญหาการฝึกสอนของนักศึกษาฝึกสอนรุ่นก่อนในวันสัมมนาครั้งใหญ่ด้วย¹

ในปี 2519 พิศวง ธรรมพินทา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการฝึกสอนวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา" ผลการวิจัยพบว่า

¹ ประพนอม เลขชัย, "ปัญหาการฝึกสอนของนักศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518), หน้า 83 - 85.

1. นักศึกษาฝึกสอนต้องการให้ครู - อาจารย์ที่เลี้ยงสาธิตการสอน และข้อสังเกตการสอนก่อนการสอนจริงประมาณ 1 สัปดาห์ เพราะจะทำให้เห็นกระบวนการเรียนการสอนทั้งหมด และจะได้นำประสบการณ์นี้มาพิจารณาจัดดำเนินการสอนให้ถูกต้องเหมาะสม

2. นักศึกษาฝึกสอนมีความต้องการให้ครู - อาจารย์ที่เลี้ยง ปฏิบัติตนในการเป็นที่เลี้ยงที่เหมาะสมด้วยการสังเกตการสอนอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งคาบการสอน และสังเกตการสอนอยู่ภายในห้องเรียน การวิจารณ์การสอนควรวิจารณ์โดยตรงและหลังจากจบการสอนทันที ไม่ต้องการให้วิจารณ์ลงในบันทึกการสอนและให้ศึกษาทำความเข้าใจเอง การวิจารณ์ควรเป็นไปในทางที่ก่อให้เกิดความอบอุ่นและเป็นกันเอง มิใช่การจับผิด การสังเกตการสอนไม่ควรใช้วิธีการศึกษาจากบันทึกการสอนและการสังเกตการสอนในช่วงหนึ่งเท่านั้น

3. งานในหน้าที่ความรับผิดชอบของครู-อาจารย์ที่เลี้ยง ได้แก่ งานการสอนซึ่งเป็นงานหลักและใช้เวลามากที่สุด งานธุรการ งานประจำชั้น และงานนิเทศการสอน ครู - อาจารย์ที่เลี้ยง เฉลี่ยแล้วใช้เวลา 6.24 ชั่วโมง / สัปดาห์ อาจารย์นิเทศก์บางคนอุทิศเวลาให้แก่งานนิเทศการสอนน้อยเกินไป

4. ตารางสอนของครูที่เลี้ยง ควรจัดให้มีเวลาสำหรับ ประชุม ปรึกษาหารือกับนักศึกษาฝึกสอน และอาจารย์นิเทศก์ก็ได้ อย่างน้อยที่สุดสัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง ครูที่เลี้ยงควรจะได้รับเชิญเข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับ โครงการฝึกสอนอย่างน้อยภาคเรียนละ 1 - 2 ครั้ง

เอกเนส ไอเซน และมาเบล โอลสัน (Agnes Eisen and Mabel Olson) ได้ให้ความเห็นในผลการวิจัยของเขา เมื่อ ค.ศ. 1959 ว่า อาจารย์ที่เลี้ยง

พิศวง ธรรมพันทา, "ปัญหาการฝึกสอนวิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านศึกษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516), หน้า 105 - 112.

ควรให้นักศึกษาฝึกสอนสังเกตการสอนและพฤติกรรมต่าง ๆ ทั้งก่อนที่จะเริ่มปฏิบัติงานและในระหว่างการฝึกสอน ภายหลังการสังเกตการสอนควรได้มีการศึกษาถึงสิ่งที่ได้พบเห็นร่วมกันด้วย ¹

ในปี ค.ศ. 1973 มีผลงานวิจัยชิ้นหนึ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง คือ งานวิจัยของ โคนัล เอควาร์ด ชมิคท์ ซึ่งศึกษาวิจัย เพื่อวางนโยบายข้อบังคับและกฎเกณฑ์ เพื่อใช้ในคณะกรรมการโรงเรียนของรัฐโอไฮโอ โดยต้องการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักศึกษาฝึกสอนควรได้รับในระหว่างฝึกสอน : ปรากฏผลว่า ควรมีการปรับปรุงความสัมพันธ์ของนักศึกษาฝึกสอนที่มีต่ออาจารย์ที่เลี้ยง และอาจารย์ที่เลี้ยง ควรมีความรับผิดชอบดังต่อไปนี้คือ ควรให้การปฐมนิเทศและการแนะนำแก่นักศึกษาฝึกสอน ให้รู้ถึงวิธีการปฏิบัติงานในโรงเรียน อาจารย์ที่เลี้ยงควรค่อย ๆ เข้าไปมีส่วนร่วมในการฝึกสอนที่จะให้ประสบการณ์เกี่ยวกับงานประจำชั้น ควรมีความรับผิดชอบในตัวนักเรียน โดยให้คำแนะนำต่าง ๆ ด้วย ควรเคารพและปฏิบัติตนต่อนักศึกษาฝึกสอนในฐานะเป็นเพื่อนร่วมงานและควรประเมินผลการปฏิบัติงานของนักศึกษาฝึกสอนอย่างยุติธรรมโดยมีหลักการ ²

¹ Agnes Eisen and Mabel Olson, "Meeting the Needs of Student Teachers: Class Experience," The Supervising Teacher, (Iowa : WMC Brown Co., 1959), p. 68.

² Donald Edward Schmidt, "Student Teaching : The Creation of Policy, Rules, and Regulations Defining the Professional Role of the Student Teacher and the Cooperating Classroom Teacher Based upon the Perceptions of Selected Ohio Principals and Teachers," Dissertation Abstracts, 23, 7(January, 1973) : 3469 - 70-A.

ในปี ค.ศ. 1977 แซลลี นิวเบิร์ต คลาร์ก (Sally Newbert Clark) ได้ศึกษาความเข้าใจเกี่ยวกับโปรแกรมการเตรียมครูมัธยมศึกษา ของมหาวิทยาลัยแอริโซนา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1971 - 1975 ผลการวิจัยพอสรุปความคิดเห็นของประชากรส่วนใหญ่ได้ว่า ควรเพิ่มโอกาสให้นักศึกษามีเวลาสังเกตการสอน และร่วมการสอนในบางชั่วโมงก่อนฝึกสอน ให้มากขึ้น ควรพัฒนาโปรแกรมการฝึกสอนให้ดีขึ้น โดยมีการประชุมพิเศษก่อนออกฝึกสอนและให้นักศึกษามีส่วนช่วยในกิจกรรมของโรงเรียนที่จะส่งนักศึกษาออกไปฝึกสอนก่อนถึงเทอมฝึกสอน และควรประเมินผลจากสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติจริง ตลอดจนควรวัดผลหลายครั้งในวิชาที่มีภาคปฏิบัติด้วย ¹

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า การฝึกสอนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการผลิตครูทุกระดับทุกประเภท เพราะเป็นกิจกรรมขั้นสุดท้ายที่ทำให้ประสบการณ์ตรงแก่นักศึกษา การฝึกสอนจะบรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น นอกจากจะมีโครงการฝึกสอนที่ดีแล้ว การนิเทศการฝึกสอนเป็นส่วนสำคัญยิ่งส่วนหนึ่งด้วย

ในการนิเทศการฝึกสอน ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง คือ อาจารย์นิเทศก์ฝ่ายสถาบันที่ส่งนักศึกษาฝึกสอน และอาจารย์พี่เลี้ยง บุคคลที่จัดว่ามีความใกล้ชิดและมีอิทธิพลต่อนักศึกษาฝึกสอนมากที่สุดคือ อาจารย์พี่เลี้ยง เพราะจะเป็นบุคคลที่นักศึกษาฝึกสอนลอกเลียนแบบและเป็นบุคคลที่จะปลุกฝัง ค่านิยม ทศนคติต่ออาชีพครูให้แก่ นักศึกษาฝึกสอน เนื่องจากต้องทำงานร่วมกัน ทั้งในด้านการสอน กิจกรรม และสังคม ฉะนั้นบุคคลที่จะเป็นอาจารย์พี่เลี้ยง ควรได้รับการเลือกเป็นเป็นอย่างดี ซึ่งควรจะมีลักษณะเป็นผู้ที่อุทิศเวลาให้กับ

¹ Sally Newbert Clark, "Perceptions of the Secondary Teacher Preparation Program of the University of Arizona," Dissertation Abstracts 38(October, 1977) : 2504 - A.

นักศึกษา คอยช่วยเหลือ แนะนำให้คำปรึกษาแก่นักศึกษาฝึกสอน และจะต้องทำหน้าที่ในฐานะผู้นิเทศงานทางวิชาการ ผู้ร่วมทำงาน ผู้ประสานงานและประชาสัมพันธ์

แม้อาจารย์พี่เลี้ยงจะมีลักษณะดังกล่าวแล้ว ก็ยังไม่เพียงพอที่จะให้งานในหน้าที่บรรลุผลตามที่คาดหวังได้อย่างรวดเร็ว อาจารย์พี่เลี้ยงจะต้องมีเทคนิคในการนิเทศการฝึกสอนด้วย เทคนิคในการนิเทศการฝึกสอนมีอยู่หลายวิธี เช่น การสังเกต ทั้งพฤติกรรมทางวาจา และพฤติกรรมที่ไม่ใช้วาจา การประชุมพิเศษ การเยี่ยมชั้นเรียน การประชุม การสาธิต การอภิปราย การแนะนำเรื่องให้อ่าน การเสนอแนะ การวิเคราะห์งาน และอื่น ๆ เป็นต้น ส่วนลักษณะการนิเทศอาจจะกระทำเป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคลก็ได้และสามารถใช้เครื่องสื่อทัศนูปกรณ์ ประกอบในการนิเทศการฝึกสอน เช่น เครื่องบันทึกเสียง โทรทัศน์วงจรปิด และ **videotape**)

ในฐานะที่เป็นอาจารย์พี่เลี้ยง การนิเทศนักศึกษาฝึกสอนทำได้เป็นระยะ 3 ระยะ คือ

1. ระยะก่อนฝึกสอน เป็นระยะเวลาในช่วงสัปดาห์แรกของการฝึกสอน อาจารย์พี่เลี้ยงจะต้องให้การประชุมพิเศษในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับโรงเรียนฝึกสอน งานในหน้าที่ การสาธิตการสอน การช่วยเตรียมความพร้อม เพื่อการฝึกสอนแก่นักศึกษาฝึกสอน
2. ระยะระหว่างกาฝึกสอน อาจารย์พี่เลี้ยงจะต้องตรวจบันทึกการสอน สังเกต การสอน วิจารณ์การสอน ให้คำแนะนำ คำปรึกษา และความช่วยเหลือแก่นักศึกษาฝึกสอน
3. ระยะเสร็จสิ้นการฝึกสอน เป็นระยะเวลาในช่วงสัปดาห์สุดท้าย ที่อาจารย์พี่เลี้ยงกับนักศึกษาฝึกสอนร่วมกันรวบรวม เอกสาร วัสดุอุปกรณ์ จัดไว้เป็นหมวดหมู่ทั้งร่วมกันประชุมปรึกษา เพื่อหาจุดดีและจุดบกพร่อง เพื่อการวางแผนการนิเทศที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป